

1 ponedjeljak, 27.09.2004.

2 [Otvorena sednica]

3 [Optuženi je ušao u sudnicu]

4 ... Početak u 09.07h

5 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Molim ustanite.

6 Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zasjeda.

7 Izvolite sjesti.

8 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Dobro jutro svima, gospođo tajnice,
9 najavite predmet, molim.

10 GĐA SEKRETAR: Predmet IT-00-39-T, *Tužitelj protiv Momčila Krajišnika*.

11 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Hvala Vam. Prije nego što počnemo, ja
12 sam prošloga tjedna izgovorio riječi "gotovo nepremostivo". Ako se, naime, ne
13 može pomaknuti brdo, onda se brdo koji put miče k nama. No postoji prilično
14 velika šansa, ali to ćemo potvrditi danas ili sutra, da nećemo zasjedati u onome
15 tjednu koji odgovara objema stranama, a to će biti tjedan od 11. oktobra. Rekao
16 bih, dakle, da je za sada šansa 90% da ćemo to uspjeti. Gospodine Harmon, je li
17 Tužiteljstvo spremno za drugog svjedoka?

18 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, mi smo spremni. Naš sljedeći
19 svjedok: gospodin Stjepan Kljuić.

20 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Hvala, gospođo poslužiteljice.

21 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, prije nego što gospodin
22 Kljuić uđe u sudnicu htio bih samo nešto reći kako bismo bili jasni u vezi s
23 načinom postupanja konkretno s ovim svjedokom. Tu bi naime moglo biti, moglo bi
24 općenito vrijediti, nacrt, odnosno izjava po Pravilu 89(F) je pripremljena za

25

26

27

28

29

30

1 gospodina Kljuića, ali Obrana izražava svoju zabrinutost zbog toga što izvorna
2 svrha specijalnog postupka po Pravilu 89(F) koja je načinjena za ovaj postupak
3 se, bojim se, pogrešno koristi. Ishodišna točka za to je da se za bilo kojega
4 svjedoka gdje imamo duže izjave to će neizbježno biti dijelovi.... dijelovi
5 izjave koje Obrana moguće neće moći opovrgnuti i bojim se da je beskorisno i da
6 predstavlja trošenje vremena izvlačiti prilično veliko glavno ispitivanje.

7 No, budući da mogu postojati bitni dijelovi koji se obrađuju pozivanjem
8 na izjavu, ljudi koji su izvan sudnice ne znaju i ne mogu znati što se tu
9 događa. Stoga je pronađen i lijek tako da se nađu i da se naprave koncizni
10 podaci za opću javnost kako bi ona mogla shvatiti o čemu se tu radi. I to je,
11 zapravo, svrha.

12 Izgleda da mi pužemo. Više od toga, ali izgleda da zapravo idemo
13 prilično brzo prema proceduri koja se koristi u sasvim drugačiju svrhu koja
14 treba uštediti na vremenu, ali zapravo štedi tako što se ide predaleko; zato što
15 osnovna zamisao nije bila da prijedemo onaj prag relativno nespornih područja i
16 da se počnemo služiti postupkom po Pravilu 89(F), a o tome smo govorili prošloga
17 tjedna, postupkom po Pravilu 92bis i da se tako, na neki način, prezentiraju
18 sporniji i rekao bih značajniji - ali svi dokazi su značajni, dakle, da se ulazi
19 u značajnija područja bez adekvatnog ispitivanja tijekom glavnog ispitivanja.
20 Časni Sude, u zadnjih nekoliko tjedana se u više navrata pokazalo da

21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 potencijalno postoji veliki jaz između onoga što svjedok kaže i potpiše u
2 pisanoj izjavi i onoga što svjedok upravo kaže, ako se to ispituje za vrijeme
3 glavnog ispitivanja. Naravno, neka naša unakrsna ispitivanja su bila na to
4 uperena, ali časni Sude, mi smatramo i tvrdimo da je to sasvim jasno pokazano.
5 Drugim riječima, da smo pokazali veliku opasnost, ako se pretpostavi da je ono
6 što svjedok kaže u pisanoj izjavi zapravo ono što predstavlja dokaz, odnosno
7 iskaz koji on daje.

8 Dakle, uz ovaj opći komentar, a konkretno vezano za ovoga svjedoka, mi
9 posebno pozivamo časne suce, da se pobrinu da se postupak na osnovi Pravila
10 89(F), toj svrsi i služi i da se zapravo posveti velika pažnja da se ne ulazi u
11 druga područja.

12 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Hvala Vam, gospodine Stewart. Jedna
13 stvar mora biti jasna. Vi ste savršeno izložili svrhu sažetaka po Pravilu 89(F).
14 Ti sažetci nisu... - dakle, njihova je svrha da samo obavijeste javnost, a ako
15 postoji bilo kakvo sporno pitanje u vezi s kojim bi svjedok svjedočio drugačije
16 od onoga što piše u njegovoj pisanoj izjavi, onda Tužiteljstvo može ili
17 izostaviti neke dijelove, pogotovo sporna pitanja iz izjava po Pravilu 89(F).
18 Može naznačiti, na primjer, da je svjedok dao izjavu i da će svjedočiti, a onda
19 spomenuti predmet, a bez stvarnog sadržaja - tako da javnost može pratiti
20 postupak.

21 A to me dovodi sada do još jedne primjedbe, a ta je sljedeća: po stavu
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Vijeća, naime, nakon što smo vidjeli neke sažetke po Pravilu 89(F), Vijeće je
2 ustanovilo da sažetci za javnost mogu biti daleko kraći i manje detaljni.
3 Detalje moramo ostaviti za glavno ispitivanje kada je potrebno dalje
4 objašnjenje. Ako sama izjava po Pravilu 89(F) nije sporna, onda je to izjava
5 koja ulazi u spis ili njezini relevantni dijelovi. Mislim da još uvijek moramo
6 biti jako precizni, i u toj mjeri se Vijeće s Vama slaže - mi moramo, naravno,
7 paziti i voditi računa o tome što piše u izjavi. Ako se izjava razlikuje od
8 očekivanog svjedočenja Tužiteljstva, onda se te dvije stvari ne bi smjele brkati
9 i na kraju moramo znati da sažetak služi konkretnoj svrsi da se javnosti pruži
10 prilika da ne gubi nit onoga što se događa u ovoj sudnici.

11 Gospodine Harmon, želite li Vi nešto dodati ovome?

12 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, ne. Ja želim početi ispitivati
13 svjedoka što je moguće prije.

14 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Ja Vas razumijem, no s druge strane, ova
15 zabrinutost je iskazana i treba joj dati pažnju.

16 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, ja bih samo rekao koja je
17 razlika između stava Obrane. Mi, naravno, prihvaćamo sve što ste Vi kazali. Što
18 se pak tiče sažetaka po Pravilu 89(F), naša zabrinutost nije ni malo veća ni
19 manja nego bilo koga drugoga u Sudu. Dakle, samo se radi o tome da se javnost

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 obavijesti i to nije spor između tužitelja i Obrane.

2 Ono što je važnije s našeg stajališta je da mi, da nama bude jasno koje
3 dijelove izjava Tužiteljstvo nema namjeru ispitivati u glavnom ispitivanju, a
4 koje pak da. U ovome sažetku, naravno, što je on kraći, to je točnije, imamo
5 samo najogoljelije termine i taj sažetak po Pravilu 89(F) je za naše radne
6 potrebe gotovo irelevantan i važna stvar je da se napravi ta razlika. Zato da
7 bismo mi mogli znati koja područja izjave Tužiteljstvo ne namjerava ispitivati
8 za vrijeme svjedočenja svjedoka, tako da mi možemo u adekvatno vrijeme dati
9 zahtjeve na tu temu.

10 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da, vidjet ćemo kakva je situacija u vezi
11 s ovim svjedokom, jer ste nam na to skrenuli pažnju i mi ćemo na to paziti. A
12 sada, gospođo poslužiteljice, molim Vas, uvedite svjedoka.

13 [Svjedok je ušao u sudnicu]

14 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Dobro jutro.

15 SVEDOK: Dobro jutro svima.

16 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Na osnovi Vašega odgovora mogu ustanoviti
17 da me čujete na jeziku koji razumijete.

18 Ali, prije no što počnete svjedočiti u ovoj sudnici na osnovi pravila,
19 morate dati svečanu izjavu da ćete govoriti istinu. Gospođa poslužiteljica će
20 Vam dati tekst ove izjave, a ja Vas molim da je glasno pročitate.

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 SVEDOK: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, cijelu istinu i ništa
2 osim istine.

3 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Hvala Vam, izvolite sjesti. Gospodine
4 Kljuiću, Vas će najprije ispitivati gospodin Harmon koji zastupa Tužiteljstvo.
5 Gospodine Harmon, imate riječ.

6 SVEDOK: STJEPAN KLJUIĆ

7 G. HARMON: [simultani prevod] Hvala Vam, časni Sude.

8 Dobar dan, časni Sude, još jedan put. Dobar dan uvaženi kolege.

9 Ispituje g. Harmon:

10 [Tužilac ispituje putem prevodioca]

11 P: Dobar dan Vama, gospodine Kljuiću.

12 O: Hvala.

13 G. HARMON: [simultani prevod] Ja bih zamolio da se svjedoku predoči
14 jedan primjerak dokaznog predmeta Tužiteljstva P291 i 292. To je jedan primjerak
15 ove izjave te regulator s presretnutim razgovorima i njegovim komentarima.

16 P: Gospodine Kljuiću, dok se ovi dokumenti razdijele, ja ću Vam
17 postaviti nekoliko pitanja o Vama općenito, a kada Vi dobijete ove dokumente ja
18 ću prekinuti i nastaviti ću s daljnjim opisom Vašega života.

19 Gospodine Kljuiću, Vi ste rođeni u Sarajevu 19. decembra 1939. godine i ja
20 ću Vas zamoliti samo da potvrdite ono što ja govorim u datom trenutku. Dakle,

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 rođeni ste u Sarajevu 19.12.1939. Vi ste bosanski Hrvat, studirali ste
2 književnost na sveučilištu u Sarajevu. Po zanimanju ste novinar, a od 1964. do
3 1971. ste bili novinar "Oslobođenja" iz Sarajeva, a od 1971. do 1990. ste bili
4 reporter zagrebačkih novina "Vjesnik", ali ste izvještavali iz Sarajeva, je li
5 tako?

6 O: Sve je tačno.

7 P: Gospodine Kljuiću, ja ću se vratiti na detalje iz Vaše biografije nešto
8 kasnije kao i konkretno na Vašu političku karijeru, ali sada Vi pred sobom imate
9 jedan dokument, to je naš dokazni predmet, a to je izjava koju ste Vi dali 18.
10 aprila 2001., 23. svibnja 2001., te 5. prosinca 2002. godine. Vi ste imali
11 priliku pregledati tu izjavu. Jeste li?

12 O: Da.

13 P: Dobro. Osim jedne ispravke na koju ste mi ukazali, a koja se nalazi u
14 točki 53, to je, naime, zadnji redak u paragrafu 53, u engleskom prijevodu te
15 izjave zadnja riječ ne bi trebala glasiti "država", nego "grad". Dakle, rečenica
16 bi trebala glasiti: "Jednom nogom je bio na selu, a drugom u gradu." Je li tako?
17 I to je ispravak, dakle?

18 O: /prevod engleskog transkripta: "Da."/

19 P: Dobro. Da li Vi i dalje stojite pri svojoj izjavi pred ovim Sudom?

20 O: Stojim.

21 P: E sada, u vezi s dokaznim predmetom 292 - to je registrator s
22 presretnutim razgovorima - htio bih ukratko s Vama o tome razgovarati. Gospodine
23 Kljuiću, dok ste bili tu u Hagu prije svjedočenja, jeste li imali prilike
24 preslušati više presretnutih razgovora i da li je od Vas traženo da iznesete

25

26

27

28

29

30

1 komentare o njima ili pak da identificirate glasove onih ljudi koji govore?

2 Naravno, prema Vašim mogućnostima.

3 O: Ja sam slušao presretnute razgovore, identificirao sam one ljude koje
4 znam, a dao sam i neke svoje komentare.

5 P: Pogledajte, molim Vas, ovaj registrator, dokazni predmet Tužiteljstva
6 292 i ako ga otvorite vidjeti ćete izjavu koju ste Vi potpisali i zatim okrenite
7 sljedeću stranicu, vidjet ćete...

8 O: [na engleskom] Oprostite, čujem prijevod na francuski.

9 P: Čujete li me sada na bosanskom, gospodine Kljuiću?

10 O: /prevod engleskog transkripta: "Da, čujem"./

11 P: Dakle, ja bih htio s Vama pregledati ovaj dokazni predmet P292. Dakle,
12 mi smo pripremili tablični prikaz u kojem se navode konkretni razgovori brojem s
13 lijeve strane. U lijevome stupcu piše "KID ID" i vidite da svaki, zapravo,
14 presretnuti razgovor ima jednu tabularnu oznaku za svaki govor.

15 Govornike koje ste uspjeli identificirati su navedeni također u stupcu, a
16 zatim imamo tekst sa Vašim komentarom, a Vaš potpis se nalazi na 1. stranici
17 ovih tablica. To je naime, dokument od 17 stranica, a na svakoj stranici je i
18 Vaš paraf.

19 Da li Vi prihvaćate, da li stojite pri komentarima koji su navedeni u ovoj
20 tablici, a mi smo pripremili i još dvije slične tablice. Dakle, prihvaćate li Vi
21 i stojite li pri komentarima u ovoj konkretnoj tablici?

22 O: Da, ja sam to komentirao.

23

24

25

26

27

28

29

30

1 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, ovo je vrlo loše zamaskiran
2 način iznošenja velike količine dokaza pisanom izjavom, bez adekvatne procedure.
3 Značajan dio iskaza ovoga svjedoka, po svemu sudeći, se odnosi na ove
4 presretnute razgovore. Mi smo, naime, dobili popis velikog broja takvih
5 razgovora. Mi postavljamo i drugo pitanje: zašto za Boga miloga smo mi dobili
6 tek nedavno tu listu? Ovi komentari, ja se bojim da smo ih čak dobili za vrijeme
7 vikenda, ovaj... dakle, konkretni dokument i mislim da ga uopće nismo mogli ni
8 predati gospodinu Krajišniku. I sad se pojavljujemo prvoga dana u tjednu i imamo
9 detaljne komentare s velikim brojem presretnutih razgovora. Imamo stupac na
10 B/H/S-u, ali bez mogućnosti da je naš klijent uspio to pogledati. Dakle, ja se
11 pitam zašto se ovo nije moglo učiniti ranije dok je gospodin Kljuić još bio u
12 svojoj zemlji. Pretpostavljam da nije trebalo raditi sve u zadnji čas.

13 Da se vratimo na ono što je bitno. Ovdje, zapravo, se svjedok priprema,
14 odnosno, neko ga je pripremao za prilično veliku i detaljnu pisanu izjavu. I on
15 kaže: "Ja potvrđujem svoju izjavu." To je ekvivalent, dakle, 92bis, odnosno
16 Pravila 89F i mislim da se tako ne bi smjelo raditi, a to sam već rekao.

17 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon.

18 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, ja sam Obrani predao prije
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 dva i po tjedna potencijalni popis i ja sam to dao. Gospodin Stewart je imao
2 prilično veliku priliku da to pogleda. Dakle, dao sam potencijalne presretnute
3 razgovore kao i... Oprostite. I kasnije sam svjedoku, nakon dolaska gospodina
4 Kljuića dao i komentare. Dakle, komentare koje je gospodin Kljuić dao na te
5 presretnute razgovore.

6 Kada je gospodin Kljuić to učinio, dakle, kada je napravio komentare na
7 one razgovore koje sam ja odabrao, ja sam ih dao Obrani i htio sam - jako mi je
8 žao što nemam svoje bilješke ovdje - ja sam to učinio prije vikenda; dakle, dao
9 sam dokument od 17 stranica i rekao sam Obrani da postoji još presretnutih
10 razgovora, te da će mi trebati da to pregledam sa gospodinom Kljuićem. On je to
11 učinio, onda je trebalo napraviti prijevod tih komentara tako da Obrana to
12 dobije na svom jeziku i jučer popodne, mislim da sam Vam dostavio sljedeću i
13 konačnu listu na kojoj je bilo 10 presretnutih razgovora i to je učinjeno jučer
14 negdje oko podneva.

15 Dakle, situacija je sljedeća, časni Sude, svjedok je ovdje na jedan
16 ograničeni vremenski period, presretnuti razgovori se mogu puštati jedan-po-
17 jedan, njegovo svjedočenje se može produžiti, a to nije najdjelotvorniji način
18 rada po našem mišljenju. Naš je stav da je gospodin Kljuić imao priliku
19 preslušati te razgovore i iznio je svoje komentare. Ti su presretnuti razgovori
20 dostavljeni Obrani prije više tjedana. Oni su imali stvarno priliku konzultirati
21 se s tim u vezi sa svojim klijentom i mi smatramo da je to djelotvoran i
22 pravičan način postupanja.

23 Dakle, imamo dva problema. Prvo je vreme, a drugo je da li da nastavimo
24
25
26
27
28
29
30

1 na ovakav način sa izjavama po Pravilu 89(F).

2   Gospodine Harmon, mislim da ne grešim kada kažem da po Pravilu 92bis,
3 kad je reč o delima i ponašanju optuženog, isto to važi i za Pravilo 89(F).
4 Takođe konstatujem da čini se da se u velikoj meri presretnuti razgovori odnose
5 na ono što bi mogli da kažemo, dakle, da su bila ponašanja i dela optuženog u to
6 vreme.

7   Tako da u tom smislu mislim da bi bilo pravično da se, ako se držimo
8 sudske prakse ovog Suda, da se na ovakav način ovo ne unosi, tim pre ukoliko se
9 radi o rečima koje su bile iznesene u to vreme.

10   Ja nameravam da ponudim više presretnutih razgovora; da ih sasluša
11 gospodin Krajišnik i gospodin Stewart i da onda to gospodin Kljuić to
12 prokomentariše.

13   G. STEWART: [simultani prevod] Gospodin Harmon kaže da je doneo beleške
14 sa sobom i mi to i želimo jer treba da obratimo pažnju na raspored rada. 10.
15 septembra, dakle, to je pre 16 dana smo prvi put dobili obavest da će ovaj
16 svedok svedočiti tokom ove faze postupka i to je bio prvi put da smo to čuli.
17 17. septembra dobili smo spisak 137 ili 138 presretnutih razgovora. Detaljni

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 sažetak o kome sada govorimo nam je dostavljen u subotu. Gospodin Harmon -
2 ljubazan je bio - telefoniramo, imali smo nekoliko kraćih telefonskih razgovora
3 i on me je pitao da li ulažem prigovor na to da to bude učinjeno u skladu sa
4 zahtevom Veća. Ja sam mu rekao da nemam prigovora, ali da ih nisam pročitao i
5 bio sam stava da ukoliko taj materijal ne treba biti povučen od Pretresnog veća,
6 profesionalni suci neće imati nikakvih problema sa time i ja nisam želeo da
7 usporavam stvari i da kažem: dajte mi vreme da pročitam pa ću onda reći kakvo je
8 moje mišljenje.

9 No, ovaj sada raspored kakav imamo je zapravo prilično drugačiji od
10 onoga što mi je gospodin Harmon rekao. Vikend pred svedočenje ovog svedoka nije
11 bio idealan trenutak da se tako nešto govori i mi smatramo da - zastao sam,
12 vidim da se savetujete sa kolegama. Da, mi ne želimo da nepotrebno preslušavamo
13 snimke telefonskih razgovora. Ukoliko je to potrebno s vremena na vreme, u redu,
14 ali ne želimo da se to radi tek tako zato što smatramo da bi trebalo, jer znate
15 mi imamo i transkripte. No, mislim da smo jasno stavili do znanja kako bi ovo
16 trebalo da se radi i smatramo da raspored rada bi trebao da bude nešto
17 drugačiji.

18 [Sudi je većaju]

19 [Nedostaje simultani prevod]

20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 [Nedostaje simultani prevod]

2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

G. HARMON: [simultani prevod] Ako mi dopustite, ja bih izneo jedan predlog, a to je najpre sledeće: gospodin Kljuić mora da završi sa svedočenjem jer mora da bude u Sarajevu u četvrtak. Ovaj razgovor koji bismo mi možda mogli da vodimo nakon njegovog svedočenja, ja predlažem, časni Sude, da ukoliko postoji neki presretnuti razgovor koji Odbrana identifikuje, a koji se odnosi na ponašanje dela optuženog i ukoliko Odbrana konkretno želi da gospodin Kljuić iznese komentare po pitanju tog presretnutog razgovora, ja sam spreman da to uradimo. I ja sam spreman da svaki presretnuti razgovor na koji Odbrana na tom temelju ulaže prigovor, ja sam spreman da to gospodin Kljuić sasluša i da saslušamo njegove komentare.

G. STEWART: [simultani prevod] Ali da, ali to nije ono što sam ja hteo da kažem. Mi pretpostavljamo da od ovih 138 presretnutih razgovora, Tužilaštvo je napravilo odabir. Ne znam koliko su izabrali, ali verovatno su izabrali nekih 17. ali nekih 20-tak ili 30, tako nešto.

1 Možda grešim, ali radi se o tom redu veličine.

2 I mi pretpostavljamo da je Tužilaštvo izabralo te presretnute razgovore
3 jer smatra da su oni relevantni za ovaj predmet. Svi presretnuti razgovori
4 potpadaju pod kategoriju dela i ponašanja optuženog jer to su razgovori u kojima
5 je učestvovao optuženi. Bez obzira koja je bila sad tema tog razgovora, tako da
6 sada kada imamo presretnute razgovore za koje Tužilaštvo smatra da su oni toliko
7 relevantni da treba da budu izabrani, u principu, za svaki od tih presretnutih
8 razgovora, mi treba da imamo predočene dokaze na odgovarajući način, odnosno da
9 imamo predočeni sažetak. To ne znači nužno da mi moramo da ih i saslušamo jer,
10 znate, mi imamo transkripte, a objašnjenje svedoka, šta on smatra da je bilo
11 rečeno u tom razgovoru i koji su njegovi komentari su nešto što mi u svakom
12 slučaju možemo da imamo na osnovu transkripta razgovora. I to bi, dakle, bio
13 potpuno drugačiji pristup. Svedok može da kaže: "To su moji komentari" i da oni
14 budu dostavljeni u spis.

15 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] U redu, gospodine. Ja sam već gospodinu
16 Harmonu dao neko uputstvo u tom smislu i Pretresno veće je, naravno, zabrinuto
17 zbog ovakvog načina pripreme, ali u principu ne krivi Tužilaštvo jer je
18 Pretresno veće svesno toga, kao i Odbrana da Tužilaštvo ima izvesna vremenska
19 ograničenja.

20 Sada ćemo nastaviti s radom na osnovu onoga što čujemo pa ćemo onda
21 doneti odluku da li će nam biti potrebno dodatno vreme ili neka dodatna

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 sredstva, ili bi kasnije trebali da se vraćamo na ovo, no da vidimo najprije
2 kako će se stvari odvijati na osnovu uputstava koje je Pretresno veće već dalo,
3 dakle, gospodinu Harmonu, pa ćemo kasnije videti da li je potrebno da se neki
4 pravni lek primenjuje na ovo. Izvolite nastavite.

5 G. HARMON: [simultani prevod] Hvala.

6 P: Gospodine Kljuić, nastaviti ćemo sa Vašim svedočenjem. No, najprije
7 bih želeo da ukratko iznesem Vašu političku karijeru i da mi potvrdite da li je
8 tačno ono što ja kažem.

9 Gospodine Kljuić, Vi ste pristupili Hrvatskoj demokratskoj stranci Bosne
10 i Hercegovine marta 1990. godine i Vi ste bili politički sekretar i vršilac
11 dužnosti predsednika sve do septembra 1990. godine. Od 7. septembra 1990. pa do
12 2. februara 1992. godine Vi ste bili predsednik HDZ-a u Bosni i Hercegovini.
13 Nakon višestranačkih izbora iz 1990. Vi ste postali član Predsedništva
14 Socijalističke republike Bosne i Hercegovine i Predsjedništva Republike Bosne i
15 Hercegovine i u tom svojstvu, bili ste na tom položaju, dakle, sve do 6.
16 novembra 1992. godine. Ponovno ste imenovani članom Predsjedništva Bosne i
17 Hercegovine i obavljali ste tu dužnost od 10. oktobra 1993. godine, sve do
18 oktobra 1996.

19 6. juna 1994. osnovali ste Republikansku stranku Bosne i Hercegovine
20 koja se zalagala za višenacionalnu Bosnu, sekularnu Bosnu, demokratsku Bosnu i
21 zalagali su se za povratak izbeglica. Od aprila 1992. pa do oktobra 1993.

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 godine bili ste predsjednik državne komisije za prikupljanje podataka o ratnim
2 zločinima i ostali ste član toga tela sve do kraja 1993. godine.

3   Trenutno ste savetnik za pitanja inostranih poslova u Predsedništvu
4 Bosne i Hercegovine.

5   Da li je to tačan sažetak položaja na kojima ste bili i na kojima ste
6 trenutno?

7   O: Jeste.

8   P: Najprije bih želeo, gospodine Kljuiću, da se koncentrišemo na Vaša
9 saznanja i poznanstva sa izvesnim pojedincima koji su bili u vodstvu bosanskih
10 Srba. Konkretno, želeo bih da kažete za Pretresno veće - ja ću Vam navesti osobu
11 - a najpre da nam kažete koliko ste dobro poznavali tu osobu, u kom svojstvu ste
12 se poznavali.

13   I počnimo najpre sa Radovanom Karadžićem. Recite Veću kako ste upoznali
14 gospodina Karadžića, koliko dugo ste ga poznavali, kakvi su bili Vaši kontakti
15 sa njime.

16   O: Doktora Radovana Karadžića sam poznao između 25 i 30 godina. Ja
17 sam bio novinar koji je mnogo pisao o kulturnim događajima, on je bio pored
18 liječnika i književnik. Zatim smo dugi period bili zajedno u nogometnom klubu
19 Sarajevo gdje je on jedno vrijeme bio i psiholog. Naravno, aktiviranjem
20 političkih stranaka sa nacionalnim predznakom, naša suradnja i kontakti bili su
21 gotovo svakodnevni do početka travnja 1992. godine.

22   P: Možete li reći Pretresnom veću, kakvi su bili Vaši kontakti sa
23 gospođom Biljanom Plavšić. Koliko dobro ste je poznavali?

24   O: Tu obitelj sam dobro poznao jer sam bio preko 30 godina vrlo dobar
25
26
27
28
29
30

1 prijatelj sa bratom Biljane Plavšić. A nju sam upoznao mnogo prije rata u
2 Dubrovniku gdje su oni ljetovali i prije izbora 1990. Kontakti sa Biljanom
3 Plavšić bili su česti jer je njen brat inzistirao da mi budemo bliski; tobože,
4 zbog zauzimanja zajedničkih stavova SDS-a i HDZ-a. Osim toga, u Predsjedništvu,
5 sjedili smo jedno pored drugog i praktično smo se vidali svaki dan.

6 P: Kad je reč o Nikoli Koljeviću, recite nam, šta znate o njemu?

7 O: Pa i s njim sam se poznao dugi niz godina. S obzirom da je on bio
8 šekspirolog, a i njegov brat Sveto je također bio profesor na Filozofskom
9 fakultetu u Sarajevu. Sve su to bili ljudi sa kojima sam sudjelovao u mnogim
10 kulturnim manifestacijama i, naravno, intenzitet kontakata porastao je u
11 pripremi za prve izbore, devedese...devedesete godine.

12 P: Gospodin Koljević je takođe bio član Predsedništva?

13 O: Apsolutno, apsolutno. I s njim sam dijelio mnoge dane jer smo bili
14 zajedno u nekim tijelima Predsjedništva, kao recimo, odboru za vanjsku politiku
15 i tako.

16 P: I na posletku, želeo bih da skrenem Vašu pažnju na Momčila
17 Krajišnika. Recite nam, koliko dobro ste poznavali gospodina Krajišnika?

18 O: Gospodina Krajišnika sam upoznao 1990. godine u izbornoj kampanji, a
19 kasnije kad je bio predsjednik Parlamenta imali smo niz kontakata; tim prije što
20 sam ja kao član Predsjedništva prisustvovao svakoj sjednici Parlamenta. A, osim
21 toga, u svim važnijim pregovorima između stranaka. Iz SDS-a su najčešće

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 bili Karadžić i Krajišnik, a ja sam u to doba bio vodeći predstavnik HDZ-a.

2 Osim toga, sa gospodinom Krajišnikom sam razgovarao u nekoliko navrata i
3 kad su bili zvanični razgovori SDS-a i HDZ-a. Međutim, želim da kažem da je taj
4 politički život Bosne i Hercegovine od 1990., od početka 1990. do početka 1992.
5 bio jako kondenziran, jako sadržajan. Tako da ne mogu nabrojati točno koliko smo
6 imali sastanaka, ali da smo se dobro poznavali, bar u političkom pogledu, to je
7 nedvojbeno.

8 P: Pređimo sada na vodstvo u Srbiji i molim Vas da nam kažete nešto o
9 Slobodanu Miloševiću.

10 O: Pa očito je da je Slobodan Milošević bio realizator jednog projekta
11 koji je osmišljen u intelektualnim krugovima Srpske akademije nauka. I bio je
12 prvi i jedini pravi vođa kojeg su na ovaj ili onaj način svi morali slušati. O
13 svojim političkim kontaktima sa Slobodanom Miloševićem ja sam dao izjavu tijekom
14 svjedočenja u njegovom procesu. Predmet tih razgovora bilo je nastojanje o
15 podjeli Bosne i Hercegovine, ali na njegovu žalost, on u meni nije našao
16 partnera za taj razgovor. Odnosno za dogovor. Razgovarali smo, ali nije bilo
17 dogovora.

18 P: Da li onda možemo da kažemo da ste imali brojne sastanke sa
19 gospodinom Miloševićem i da ste na osnovu tih susreta mogli da utvrdite koji su
20 bili njegovi pogledi, stanovište i viđenja po pitanju Bosne i Hercegovine?

21 O: Pa ne bi se moglo reći da smo imali brojne, ali imali smo zvanične
22 razgovore, a na tim zvaničnim razgovorima imali smo i separatne razgovore.

23
24
25
26
27
28
29
30

1   Što se tiče politike gospodina Miloševića prema Bosni i Hercegovini, on
2 nije krio svoje planove, i dapače, pokušao je u meni naći partnera za takve
3 stvari kao što je to radio i Karadžić. Međutim, ja sam bio čovjek integralist
4 Bosne i Hercegovine i nisam pristao na to. I upravo iz tih razloga sam se
5 razišao sa zvaničnim Zagrebom početkom 1992. godine. Da stvar bude jasnija, ja
6 sam čovjek koji je prvi objavio nacionalni program Hrvata u Bosni i Hercegovini
7 u čijem sadržaju je najvažnije da Bosna i Hercegovina ostane suverena republika,
8 odnosno, da ima isti status kao i ostale republike Jugoslavije, što će
9 Badinterova komisija i utvrditi i najzad, tražio sam...

10   P: Gospodine Kljujiću -

11   O: [izgovara na engleskom] Samo još jedna rečenica.

12   ... i tražio sam ravnopravnost Hrvata u tadašnjoj Bosni i Hercegovini.

13   P: Gospodine Kljujiću, želio bih da se koncentrišemo na rukovodstvo
14 bosanskih Srba. Možete li nam identifikovati odnosno navesti ko su bile glavne
15 vođe među bosanskim Srbima?

16   O: Iako je zvanično krug tih ljudi bio nešto širi, ipak, najveću vlast i
17 najveći autoritet - i za nas su bili relevantni samo - Karadžić i Krajišnik.
18 Biljana Plavšić i Koljević su imali visoke državne funkcije, ali oni se u
19 strategiji realizacije programa koji je ranije zacrtan, nisu puno pitali. Takođe
20 je bilo još nekoliko ljudi kao što su Maksimović, Buha, Ostojić i drugi koji su
21 tretirani kao članovi užeg rukovodstva SDS-a. Ali, oni su mogli imati nekog

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 utjecaja u pojedinim regijama, ali nikako u bitnom odlučivanju politike i
2 strategije.

3 G. STEWART: [simultani prevod] Da li bi gospodin Harmon mogao manje da
4 se bavi pitanjima novinarstva i moje pitanje je možete li da nam identifikujete
5 i navedete ko su bile glavne vođe među bosanskim Srbima? Ovo mi se ne čini
6 primjereni način ispitivanja svedoka. Postoji mnogo bolji način da se postave
7 pitanja, mnogo neutralniji način. I ako ovde sada govorimo o glavnim vođama među
8 bosanskim Srbima i ukoliko se to pomene u nekom dokumentu, vidjeti ćemo da je to
9 zapravo gospodin Harmon bio prvi koji se tako izrazio, a ne da je svedok tako
10 naveo.

11 G. HARMON: [simultani prevod] Mislím da je to bio sasvim primereni način
12 da se postavi pitanje. Ja bih mogao i na drugačiji način da mu postavim pitanje
13 - koji su bili najvažnije vođe u Republici Srpskoj. To bi bio... Smatram da je
14 moje pitanje bilo postavljeno na primereni način i želeo bih da nastavim sa
15 ispitivanjem svedoka Kljuića.

16 [Sudije većaju]

17 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Pretresno veće ne smatra da je pitanje
18 bilo postavljeno na neprimereni način. Izvolite, nastavite.

19 G. HARMON: [simultani prevod] Hvala.

20 P: Gospodine Kljuiću, da li ste imali prilike da vidite kako gospodin
21 Krajišnik i gospodin Karadžić rade, saraduju?

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Pa to nije bila nikakva tajna. Oni su bili ne samo vodeći, nego su
2 bili i najbolji prijatelji. Mislim da u tom cijelom srpskom rukovodstvu u Bosni
3 jedino iskreno prijateljstvo bilo je između Krajišnika i Karadžića.

4 P: Da li biste bili tako ljubezni da nam opišete kakvi su bili lični
5 odnosi, koliko je Vama bilo poznato, između gospodina Krajišnika i gospodina
6 Karadžića?

7 O: Rekao sam da su bili jedini iskreni prijateljski odnosi jer to je
8 određivala i njihova vodeća pozicija.

9 Ja mogu iz svoje prakse da kažem, ako smo razgovarali sa SDS-om - a tu
10 su bili, možda, Koljević, Plavšić - to nije značilo konačan dogovor. Ali, kad
11 sam razgovarao sa gospodom Krajišnikom i Karadžićem i ako smo se tada nešto
12 dogovorili, to je značilo konačan odgovor.

13 P: Kad je reč o položajima na kome je bio gospodin Krajišnik pre
14 izbivanja rata, on je bio predsednik Skupštine, interesuje me Vaše mišljenje po
15 sledećem pitanju: da li je on imao ovlašćenja isključivo u svojstvu osobe koja
16 je bila u svojstvu parlamentarca, ili je pak imao ovlašćenja koja su
17 prevazilazila taj okvir? Ja govorim sada o ovlašćenjima unutar stranke bosanskih
18 Srba, SDS-a i s druge strane vladinih struktura.

19 G. STEWART: [simultani prevod] Pre nego što svedok odgovori na ovo
20 pitanje, želeo bih da bude pojašnjeno sledeće: svedok nije ovde da veštači.
21 Postoje javni dokazi, ustavna pitanja i pravna pitanja o kojima možemo govoriti.
22 Svedok nije došao o tome da svedoči. No, naravno, kad je reč o ovom drugom,

23
24
25
26
27
28
29
30

1 svedok treba da nam govori o onom što on zna, što je video, o čemu je lično imao
2 saznanja. Ja na to ne ulažem prigovor, u načelu. No kad je reč o ovim drugim
3 pitanjima, želeo bih da se napravi jasna razlika, a tokom ovog svedočenja ta
4 različita pitanja će se često preplitati.

5 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Molim Vas, gospodine Harmon, da se što
6 više držite činjenica i da se, naravno, držite saznanja ovog svedoka jer ponekad
7 ne bi uvijek bilo baš savršeno jasno šta je veštačenje, a šta je svedočenje o
8 činjenicama.

9 Izvolite nastavite.

10 G. HARMON: [simultani prevod]

11 P: Gospodine Kljuiću, Vi ste nam govorili o gotovo svakodnevnim
12 kontaktima koje ste imali sa rukovodstvom bosanskih Srba i drugim značajnim
13 osobama iz stranke SDS. Vi ste blisko saradivali sa gospodinom Krajišnikom i
14 imali ste mogućnost da vidite kako je on surađivao sa gospodinom Karadžićem.
15 Takođe ste imali mogućnost da vidite kako su se ponašali političari bosanskih
16 Srba, ne samo na nacionalnom nivou, dakle, ne samo na republičkom nivou, već i
17 na opštinskom nivou.

18 No, moje pitanje je sledeće: na osnovu tih činjenica, na osnovu Vaših
19 saznanja o gospodinu Krajišniku i budući da ste imali kontakte sa bosanskim
20 Srbima, sa vođama bosanskih Srba, uključujući i članove Predsjedništva
21 Republike, možete li nam reći, da li su ovlašćenja gospodina Krajišnika - kad je
22 reč o stranci SDS, prevazilazila ovlašćenja koje je imao jedan predsednik
23 Skupštine?

24 O: Moram Vam reć' da je to period kad se prvi put poslije 50 godina u
25
26
27
28
29
30

1 Bosni i Hercegovini javlja politički pluralizam, dakle, formiraju se političke
2 stranke. Mi smo bili ljudi koji nismo imali velikog iskustva. I najčešće je
3 došlo do interferencije između zvanične, državne funkcije i stranačke. Dakle, to
4 se nije nigdje razdvojilo. Ja Vama mogu reć' da je gospodin Krajišnik kao
5 predsjednik Skupštine bio vrlo vješt, da je znao manipulirat' dnevnim redom, da
6 je znao opstruirat' ono što je izglasano i tako dalje. Ali, što se tiče odnosa
7 unutar rukovodstva SDS-a, to će svaki građanin Bosne i Hercegovine reći da su
8 Krajišnik i Karadžić bili najviša razina, a svi ostali su bili neka vrsta
9 ambalaže.

10 P: Dakle, jesu li onda njegove ovlasti izlazile izvan ovlasti
11 parlamentarca, odnosno, predsjednika Skupštine?

12 O: A on je u političkim pregovorima na vrhu stranaka bio znatno iznad
13 pozicije koju je imao u državnoj administraciji.

14 P: A da li Vi znate kako su bosanski Srbi koji su bili vođe SDS-a u
15 općinama gledali na njegove ovlasti, dakle, u krugovima, među bosanskim Srbima?

16 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, ovo pitanje kako su gledali
17 na njegove ovlasti u krugovima bosanskih Srba, dakle, na nivou ljudi koji su
18 bili u općinama, nije dobro pitanje, nije primjereno pitanje. Ako ovaj svjedok
19 ima neka saznanja koja može kao svjedočenje nepristrano iznijeti pred Sudom o
20 tome kakve su bile ovlasti gospodina Krajišnika u vezi s općinama i kakve su
21 bile njegove veze s općinama, on legitimno može dati takav odgovor i takav iskaz

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 i onda se to može vrednovati. Ali, da se postavi pitanje kako su ljudi u
2 općinama gledali na ovlasti gospodina Krajišnika - što je već prilično nejasna
3 koncepcija - nije adekvatan način postavljanja pitanja.

4 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Stewart, nije to bilo pitanje.
5 Pitanje je bilo da li on zna kako se na to gledalo i odgovor je mogao biti da
6 ili ne, ako zna ili ne zna. Pretpostavljam da bi gospodin Harmon onda postavio
7 daljnje pitanje.

8 Ako se svjedoka pita kako su drugi ljudi gledali i kako su promatrali
9 određene situacije, onda, naravno, Vijeće očekuje od gospodina Harmona da
10 istraži na kojoj osnovi svjedok misli da to zna. Naime, kako su drugi ljudi na
11 to gledali.

12 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, ova razlika, uz dužno
13 poštovanje, zapravo i nije razlika zato što uvod pitanja - da li Vi znate ili
14 jeste li upoznati - je zapravo implicitno pitanje. I bez toga, pitanje je -

15 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodin Harmon zna što Vijeće od njega
16 očekuje. Dakle, molim Vas, nastavite.

17 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, hoću samo reći da je razlika
18 koju ste Vi postavili, zapravo nije razlika koja se bavi mojim prigovorom uopće.

19 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Ja sam rekao još nekoliko stvari, a to
20 se svakako ticalo osnove saznanja ovoga svjedoka. Gospodine Harmon, nastavite,
21 molim.

22 G. HARMON: [simultani prevod]

23
24
25
26
27
28
29
30

1 P: Možete li odgovoriti na pitanje koje sam postavio, gospodine Kljuiću?

2 O: Ja znam kakav je bio odnos općinskih vijećnika, niže-rangiranih
3 članova, niže-rangiranih dužnosnika prema gospodinu Krajišniku.

4 P: A kakav je taj stav bio?

5 O: Pa on je bio sa velikim uvažavanjem jer je gospodin Krajišnik imao
6 ogroman autoritet. Naime, osim visokih dužnosti koje je on imao u najvećoj
7 jugoslavenskoj kompaniji *Energoinvest*, on je važio i kao dobar domaćin, volio je
8 da radi dopunski na svom imanju i o njemu je stvorena slika kao o pravom
9 reprezentu, kao čovjeku za primjer /nerazgovetno/.

10 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Možete li nam kazati, molim Vas, na
11 osnovi čega Vi zasnivate to mišljenje da su ga drugi ljudi poštivali? Kako Vi to
12 znate?

13 SVJEDOK: Pa, moram Vam reći, recimo, kad bi došlo na terenu do nekih
14 incidentnih situacija, ja kao tadašnji predsjednik vel'kog dijela Hrvata Bosne i
15 Hercegovine, ako bih htio da neutraliziram taj incident na određenom prostoru
16 koji je bio između Srba i Hrvata, ja bi razgovarao s Karadžićem, a on bi
17 odmahnuo rukom, rekô: "Biće sve u redu", al' nikad ništa nije zapisivao, znate.

18 Ali ako bih ja došao u kontakt sa gospodinom Krajišnikom i rekao. "Daj
19 da ovo razriješimo", ako bi on pristao, onda budite uvjereni da bi taj problem
20 bio riješen.

21 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Ali, još uvijek mi niste odgovorili na
22 pitanje kako ste Vi znali da su ljudi na nižim razinama, naime, to se može možda
23 riješiti na neki drugi način, ali, dakle, koliko je on bio poštovan od ljudi na
24 nižim razinama?

25 SVJEDOK: Pa molim Vas, ja sam bio novinar - dugo godina - i u to doba
26
27
28
29
30

1 postoji javno mnijenje i postoji odnos prema javnom mnijenju. Karadžić, Karadžić
2 je bio neka vrsta portparola te politike. Karadžić je volio razgovore s
3 novinarima, volio da se hvali, da prijeti... Gospodin Krajišnik je bio jedna
4 sasvim drugačija osoba - vrlo seriozan, odmjeren, nikad nije davao neke izjave
5 koje bi iritirale nekoga, ali isto tako, besprijekorno je provodio generalni
6 program. To se najbolje moglo vidjeti u Parlamentu.

7 Ako bismo i usvojili neki dnevni red koji je bio vrlo bitan za državu, a
8 morate znati da je tadašnji rad Parlamenta bio vrlo intenzivan jer se radi o
9 tranziciji društva iz socijalizma u kapitalizam; trebali smo reforme, nove
10 zakone i tako dalje. Ako to nije odgovaralo SDS-u, predsjednik Skupštine bi dao
11 svih 72 poslanika da govore, Skupština bi izvo...iz...izgubila svoj smisao,
12 sesija bi trajala nekoliko dana i na kraju ne bismo imali kvoruma.

13 Dakle, za ono što je propagirao SDS i za tadašnje građane koji su
14 simpatizirali i bili članovi SDS-a, gospodin Krajišnik je imao ogroman
15 autoritet.

16 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Još uvijek mi niste u potpunosti
17 odgovorili na pitanje, no ali gospodine Harmon, nastavite, molim Vas.

18 G. HARMON: [simultani prevod]

19 P: Gospodine Kljuiću, a sada bih razgovarao s Vama o Vašoj procjeni
20 autoriteta gospodina Krajišnika za vrijeme i poslije rata. Možete li nam
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 iznijeti svoju procjenu njegovih ovlasti, njegovoga autoriteta u ova dva
2 vremenska razdoblja?

3 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, još jednom: hoćemo li dobiti
4 činjenice jer način na koji je postavljeno pitanje traži ponavljanje istih
5 odgovora koje stalno dobivamo. Naime, od velike je važnosti da svjedok poput
6 gospodina Kljuića ne bude vođen pitanjima prema nekim općim izjavama o
7 gledištima, o mišljenjima - što je vrlo različito od onoga što zapravo može
8 kazati Vijeću.

9 G. HARMON: [simultani prevod] Ja to mogu učiniti, ali mene se stalno
10 prekida. Ja sam pitao gospodina Kljuića kako može procjenjuje /prevod engleskog
11 transkripta: "koja je njegova procjena, a sada..."/ ... ću pitati koja je osnova
12 za to.

13 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, to se treba napraviti obrnuto
14 - zato što ja gospodina Harmona stalno prekidam i prekidati ću dok on ne počne
15 postavljati pitanja u pravoj formi. I ako on hoće to izbjeći, onda treba izbjeći
16 takva pitanja i prvo postaviti konkretna pitanja.

17 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Ja vjerujem da ovo je točna i korektna
18 forma i želim nastaviti s ispitivanjem ovoga svjedoka. Gospodine Kljuiću, kada
19 god se traži mišljenje ili procjena neke situacije kada je ona tema pitanja,
20 molim Vas onda, u odgovor što je moguće više uključite i činjeničnu osnovu na
21 kojoj zasnivate svoje mišljenje ili svoj stav.

22 Dakle, sada možete odgovoriti na pitanje, ali, molim Vas, pazite na ovu
23 uputu jer, dakle, pitanje je bilo kakva je Vaša procjena ovlasti, odnosno,

24

25

26

27

28

29

30

1 autoriteta gospodina Krajišnika za vrijeme i poslije rata. Dakle, nemojte nam
2 samo reći da je on bio čovjek sa visokim ovlastima, nego nam recite i na osnovu
3 čega Vi zasnivate tu svoju procjenu.

4 SVEDOK: Pa dobro, časni suče, to svako zna u Bosni i Hercegovini ko se
5 imalo bavio politikom kakve su mu bile ovlasti. Ja konkretno za vrijeme rata ne
6 znam jer mi smo bili na suprotnim stranama. A što se tiče poslije rata, gospodin
7 Krajišnik je bio prvi Srbin, član Predsjedništva poslije rata. S druge strane,
8 bio je na pregovorima u Daytonu. Imao je, poslije povlačenja Karadžića imao je
9 moglo bi se reći, plebiscitarnu podršku srpske političke elite, bio
10 najistureniji.

11 Ako me pitate za snagu koju je imao, ja bi, ukoliko tužilac dozvoli,
12 citirao jedan naš susret. Ja sam bio nezavisni političar probosanske
13 orijentacije i imao sam sa srpske strane stalno optužbe da ja surađujem s
14 Muslimanima i to je išlo u Zagreb.

15 Jednog dana me je predsjednik Tuđman upitao: "Zašto ti ne surađuješ sa
16 Srbima?" Vjerojatno je to bilo zato što je i on tada već imô neke kontakte sa
17 Miloševićem i čini mi se da su imali stalnu telefonsku vezu.

18 Ja sam zakazao sastanak srpskog i hrvatskog rukovodstva u Bosni i
19 Hercegovini. Sa srpske strane bili su: pokojni profesor Koljević, Krajišnik,
20 Karadžić. Sastanak je bio u Krajišnikovom kabinetu u Skupštini. S naše strane
21 pored mene bili su ministar Jerko Doko i moj potpredsjednik Iko Stanić.

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1   To je bio kapitalni momenat na kojoj /sic/ se vidi jedna snaga. Naime,
2 mi koji smo htjeli nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, želili smo da priznamo granice
3 Hrvatske i Srbije i Crne Gore, jer ako to priznamo, onda Bosna ostaje neupitna
4 jer nema teritorijalnih pretenzija niko. S druge strane, SDA i gospodin
5 Izetbegović su priznali i Srbiju i Crnu Goru i Hrvatsku. Ja kao predsjednik HDZ-
6 a sam priznao i Srbiju i Crnu Goru i Hrvatsku.

7   I sad smo imali ključni sastanak - rukovodstvo Srba i Hrvata - na kojem
8 sam ja njima ponudio, a pošto su oni svi govorili da sam ja njihov prijatelj jer
9 ja sam s njima otprilike svima bio vrlo blizak i da im je jako važno da sam ja
10 kao rođeni Sarajlija, je li, kao građanin - jer ja sam u svom rukovodstvu HDZ-a
11 imao ruralnih predstavnika, jer sa mnom se tobože može lako dogovoriti' i tako
12 dalje.

13   I kad sam ih ja zamolio da bi jedini njihov pravi potez u tom trenutku
14 bio da priznaju granice Hrvatske, Srbije i Crne Gore, sva tri ova gospodina su
15 ustala i rekli: "To je za nas neprihvatljivo." Time sam ja dobio najjači
16 argument da oni ne žele mirni rasplet u Bosni i Hercegovini i da ne priznaju
17 Bosnu i Hercegovinu kao državu. O nekim detaljima iz te politike ja mogu kasnije
18 govoriti, ali to je nešto gdje sam jer, pazite, prema meni nisu bili ni...ni
19 Plavšićka, ni Buha, ni Maksimović, niko, nego je bio prvi ešalon SDS-a, što je
20 govorilo o toj snazi tih ljudi koji su sjedili tu, je l'...

21   Prema tome, i k... u životu formirane su slike o ljudima, o svim no...
22 jer to je bila poslije jednog komunističkog perioda od 45 godina, je prvi put da
23
24
25
26
27
28
29
30

1 su ljudi upoznali nove ljude na političkim... na političkom vrhu i onda su neki
2 novinari pisali, recimo, šta je hobi nekome, kako neko provodi slobodno vrijeme,
3 tako da se u štampi i u televi... na televiziji mogao steći dojam o tim
4 pojedincima. I vjerujte, u svim tim slikama, gospodin Krajišnik ke važio kao
5 jedan autoritet. Možda i zbog toga što on nije često nastupao, što je bio vrlo
6 oprezan, vrlo povučen, za razliku od njegovog predsjednika Karadžića koji je bio
7 suviše ekstravagantan, nastojao je uvijek da bude u centru pažnje, obećavao,
8 prijetio i tako dalje.

9 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Samo meni za informaciju, kada je
10 otprilike bio taj sastanak?

11 SVEDOK: Taj sastanak je bio ujesen 1991. godine jer -

12 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Hvala.

13 G. HARMON: [simultani prevod]

14 P: A sada bih Vam skrenuo pažnju na ratno razdoblje i poslijeratno
15 razdoblje. Zamoliti ću sljedeći dokazni predmet, to je zapravo presretnuti
16 razgovor i zamoliti ću da seпусти pa da ga preslušamo. To je, naime, dokazni
17 predmet koji se nalazi u registratoru pod oznakom 292. Imamo KID broj 31423,
18 moliti ću poslužiteljicu da pomogne gospodinu Kljuiću kako bi dobio... Bilo bi
19 dobro da se okrene na pravu stranicu, dakle, još jednom ću ponoviti, KID broj je
20 31423, Moliti ću da se gospodinu Kljuiću dâ transkript na bosanskom jeziku.

21 G. HARMON: [simultani prevod] Jeste li pronašli, časni Sude, taj
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 presretnuti razgovor? Časni Sude, imate li vi tabularno označene KID brojeve?

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da. I trebalo bi ići od nižeg prema
3 višem broju, a zadnji broj koji ja imam je 31272.

4 G. HARMON: [simultani prevod] Trebao bi biti 31423, to je negdje po
5 sredini registratora.

6 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da, vidim da brojevi nisu poredani jedan
7 za drugim, ali sam našao.

8 G. STEWART: [simultani prevod] Da, ja sam rekao da je to malo staromodan
9 način, ali bilo bi od koristi da se kaže datum. Brojevi jesu korisni, ali ako
10 čujemo jedan najobičniji datum, onda će to jako pomoći jer, naime, puno nas tako
11 radimo.

12 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Pa ja očekujem da će nam gospodin Harmon
13 dati najbolji mogući način.

14 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, to je presretnuti razgovor od
15 27. svibnja 1992. i on je naveden u tablici. Radi se o razgovoru Ratka Mladića i
16 gospodina Krajišnika. Ja bih zamolio da se pusti taj presretnuti razgovor.

17 Samo trenutak, molim Vas.

18 [Tužilaštvo i referent za predmet se savetuju]

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 G. HARMON: [simultani prevod] Izgleda da imamo tehničkih problema,
2 časni Sude, zato što je nestao s monitora.

3 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Dobro, pokušajte ga vratiti malo
4 kasnije.

5 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, pa vidim da imamo još 10
6 minuta do pauze. Bilo bi možda dobro da pođemo na pauzu ranije pa da se to
7 popravi.

8 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Dobro. Možemo otići na pauzu sada, pa
9 ćemo biti na pauzi do 15 do 11.

10 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Molim, ustanite.

11 ...Početak pauze u 10.20h

12 ...Sjednica nastavljena u 10.53h

13 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Izvolite sjesti.

14 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Prije nego što nastavimo, htio bih dati
15 upute Suda stranama. Od Tužiteljstva se traži da ispita - i moram dodati: do
16 razumne mjere, činjeničnu osnovu za svaku procjenu situacije za koju se traži od
17 svjedoka da je dâ. A od Obrane se zahtjeva da barem da priliku da se temelj
18 postavi. Vijeće ne očekuje - sada govorim o ovome svjedoku da danas po prvi put
19 u životu dolazi do nekih zaključaka. I zbog toga treba, dakle, slijed događaja -
20 prvo činjenice pa onda procjena ili procjena pa onda činjenice se ne čine
21 izuzetno važnima. Važnije je da se postavi temelj za mišljenje ili procjenu
22 svjedoka.

23 Gospodine Harmon, pretpostavljam da su tehnički problemi riješeni?

24 G. HARMON: [simultani prevod] Čudesno, časni Sude, riješeni su problemi

25

26

27

28

29

30

1 u onom vremenskom roku koji smo imali na raspolaganju.

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospođo poslužiteljice, uvedite
3 svjedoka, molim.

4 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, mi ćemo ponovo svoju pažnju
5 posvetiti dokumentu pod brojem 31423

6 [Svedok je ušao u sudnicu]

7 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Mi ga sada vidimo.

8 G. HARMON: [simultani prevod]

9 P: Gospodine Kljuiću, Vi biste imali pred sobom transkript presretnutoga
10 razgovora koji ste preslušali, datum toga razgovora je 27. maj, a radi se o
11 razgovoru između Ratka Mladića i Momčila Krajišnika. Bilo bi dobro da sada
12 čujemo taj presretnuti razgovor.

13 [Sluša se zvučni snimak]

14 "Mladić Ratko: Halo.

15 Neidentificirana ženska osoba: Halo.

16 Mladić Ratko: Dobro jutro, Mladić general. Je li Momo tu?

17 Neidentificirana ženska osoba: Jeste, hoćete sačekati malo?

18 Mladić Ratko: Molim Vas, hitno mi je, dajte.

19 Neidentificirana ženska osoba: Evo odmah. Halo?

20 Mladić Ratko: Da.

21 Neidentificirana ženska osoba: Evo, stigao je predsjednik, samo malo.

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Krajišnik Momčilo: Da

2 Mladić Ratko: Dobro jutro. Kako ste mi?

3 Krajišnik Momčilo: /nerazgovetno/ Jeste Vi se naspavali?

4 Mladić Ratko: Ja sam spavô dobro. Ovako da Vam kažem, ono oko aerodroma,

5 mi smo u potpunosti ispoštovali, i trebalo bi dati u javnost, ima poneki pucanj;

6 oni otvore, ali mi ne uzvraćamo.

7 Krajišnik Momčilo: Odma' ću ja jutros dati /?to/

8 Mladić Ratko: Momo je krenuo dole...

9 Krajišnik Momčilo: Da.

10 Mladić Ratko: ...sa ovima... Boškovićem i ostalima i oni će raditi dole

11 svoj posao. Ja... Alo?

12 Krajišnik Momčilo: Da, da čujem.

13 Mladić Ratko: ...ja idem dalje po planu i sutra ću navratiti odozgo da

14 vidim kakve su nove instrukcije...

15 Krajišnik Momčilo: Odlično.

16 Mladić Ratko: I...i...i dogovorićemo se za dalje. Tolimiru sam dao i

17 uputstva, na frontovima je svugde, ovaj... dobro. Ovamo je neizvesnost i nemam

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 još tačne podatke prema onom Ivan sedlu, ali ja se nadam da ćemo i to nekako da
2 uspijemo da...

3 Krajišnik Momčilo: Onaj /?proboj/ smo malo sanirali /nerazgovetno/
4 sanirali smo, tako da je odlično.

5 Mladić Ratko: Odlično je to, rekô sam ja Manojlu da to pojača.

6 Krajišnik Momčilo: Znaete šta imamo jednu... ovako, jedan problem
7 /?mislím nije/ ... hitno, ovo ne doliči srpskom narodu, /?ne bih mogao reći/...

8 Mladić Ratko: Da.

9 Krajišnik Momčilo: Imamo veliku pljačku auta dole u Vogošći.

10 Mladić Ratko: Nemojte o tom.... A da,da. To, tamo sprečavajte!

11 Krajišnik Momčilo: Da, da i ja da Vam kažem da mi to moramo sad našu ovu
12 vojnu policiju jednostavno /?to/ uhapsiti.

13 Mladić Ratko: Ne, ne nije za to vojna policija, nemojte! Vi to imate
14 tamo civilnu miliciju i civilna milicija nek' radi svoj pos'o.

15 Krajišnik Momčilo: Dobro.

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1   Mladić Ratko: Ima i ovamo u... ovome, u Žunovnici, Momo. U Žunovnici
2 isto tako krađu, bre, i vojnu opremu i preprodaju Muslimanima.
3   Krajišnik Momčilo: Nema toga u... Ako to budemo radili, od nas ništa
4 nema.
5   Mladić Ratko: Tako je...
6   Krajišnik Momčilo: Nema govora. Niti nedjela mogu radit...
7   Mladić Ratko: Tako je. E tako. To treba /nerazgovetno/ milicijom reko
8 sam onome u Vogošći; oni su meni neki dan rekli, to je trebalo odma' iz
9 Sekretarijata unutrašnjih poslova i to sve stavit pod kontrolu.
10   Krajišnik Momčilo: Dobro, dogovoreno.
11   Mladić Ratko: Ministarstvo i m... pravosuđe neka rade svoj pos'o.
12   Krajišnik Momčilo: Generale, blago narodu koji ima ovakvog generala!
13   Mladić Ratko: Da Vas priupitam,...
14   Krajišnik Momčilo: Molim.
15   Mladić Ratko: Šta mislite da se ja obratim gore u jednom intervjuu
16 kraćem i da pozovem i ove mlađe penzionere?
17   Krajišnik Momčilo: Odlično bi to bilo za otadžbinski obrambeni rat.
18 Odlično! Tako, nema problema.
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Mladić Ratko: Dogovoreno!

2 Krajišnik Momčilo: Bit će jedan čovek gore koji će se pridružiti onako
3 kako smo se dogovorili. Gore mislim /nerazgovetno/ Sokoca.

4 Mladić Ratko: Odlično, ali on neka dođe tamo u onaj centar.

5 Krajišnik Momčilo: Zna on i gdje, na istom mjestu ćete biti, a na Sokocu
6 će Vam biti /nerazgovetno/

7 Mladić Ratko: Dobro, dobro.

8 Krajišnik Momčilo: Ajd, dogovoreno.

9 Mladić Ratko: Dobro, živi bili, zdravo."

10 G. HARMON: [simultani prevod]

11 P: Gospodine Kljuiću, prvo, možete li nam reći na što se po Vašem
12 mišljenju odnosi kontekst ovog presretnutog razgovora od 27. maja?

13 O: Pa o...o... o...odnosi se prije svega na subordinaciju političkog i
14 vojnog rukovodstva bosanskih Srba. Drugo, očito je da je general Mladić radio po
15 političkim direktivama. Problemi sa kojima se oni susreću kao ovo - krađa
16 automobila u Vogošći i pljačka na drugim mjestima je vrlo karakteristična za 1.
17 fazu agresije.

18 Najzad, činjenica je da postoji neki globalni plan u kojem postoje neke
19 etape i Mladić će sutra ujutro saznat' kakav mu je naredni zadatak.

20 P: Kad je reč o ovlašćenjima gospodina Krajišnika, kako Vi tumačite ovaj
21 konkretni presretnuti razgovor?

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Mada je gospodin Krajišnik bio formalno tada predsjednik Skupštine
2 bosanskih Srba, očito je da je u dnevnoj operativi imao jako mnogo utjecaja.

3 P: Recite mi, kad se u presretnutom razgovoru kaže: "Navratiću da
4 dobijem nove uputstva", po Vašem mišljenju, kako to ilustruje, objašnjava kakva
5 su bila ovlašćenja gospodina Krajišnika?

6 O: Ovlašćenja nisu bila samo formalne prirode po funkciji koju je,
7 recimo imao jer pretpostaviti je da bi se predsjednik Skupštine trebao
8 praviti... baviti pravnim pitanjima. Ali je očito da je razvoj događaja na
9 terenu zahtijevao da sâm vrh srpskog rukovodstva rukovodi svim akcijama, pa i
10 onim vojnim.

11 P: U presretnutom razgovoru, gospodin Krajišnik kaže da smo utvrdili
12 Trovu - ako je prevodilac ispravno čuo. Recite nam, o čemu se tu radi?

13 O: Prvo, Ivan sedlo je značajna kota na putu Sarajevo - Mostar. I sa
14 Ivan sedla se može kontrolirati promet na cesti, a Trovrh je također jedna od
15 kota u blizini Sarajeva, koja je vojno imala očito veliko značenje.

16 P: Recite mi, koje je Vaše mišljenje po pitanju saznanja gospodina
17 Krajišnika o stanju stvari na terenu?

18 O: Pa on je očito bio dobro informiran, ako glavni komandant srpske
19 vojske raportira i dolazi po instrukcije svaki dan; ili često.

20 P: Hvala. Završili smo sa ovim presretnutim razgovorom.

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1   Govorili smo o ovlašćenjima gospodina Krajišnika, a Vi ste imali
2 susrete, kontakte sa njime nakon kraja rata. Možete li nam nakratko izneti koje
3 je Vaše mišljenje po pitanju ovlašćenja gospodina Krajišnika i možete li nam
4 navesti činjenični temelj na osnovu čega iznosite taj stav.

5   G. STEWART: [simultani prevod] O kom vremenskom periodu govorimo sada
6 jer to bi nam bilo od pomoći? Gospodin Harmon kaže da je gospodin Kljuić imao
7 kontakte sa gospodinom Krajišnikom nakon rata, ali nije jasno o kom vremenskom
8 periodu se tu govori kad je riječ o ovlašćenju gospodina Krajišnika.

9   G. HARMON: [simultani prevod] Govorio sam o periodu nakon kraja rata.

10   G. STEWART: [simultani prevod] Sad je jasno.

11   G. HARMON: [simultani prevod]

12   P: Gospodine Kljuić, molim Vas da odgovorite na pitanje; dakle, nakon
13 rata, kakva je ovlašćenja gospodin Krajišnik imao i recite nam na čemu temeljite
14 svoje zaključke?

15   O: Ja nisam imao kontakte tijekom rata sa gospodinom Krajišnikom, jer ja
16 nikada nisam bio u bosansko-hercegovačkoj delegaciji, u pregovorima za v...
17 vrijeme rata u Genevi ili Daytonu. Međutim, znam da je gospodin Krajišnik bio u
18 rukovodstvu srpske delegacije.

19   Nakon rata, 1996. godine, ja sam izašao iz Predsjedništva i bio sam
20 četiri godine parlamentarac. A gospodin Krajišnik je bio izabran u
21 Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Međutim, on nikada nije htio da uđe u zgradu
22 Predsjedništva, nego je prvi sastanak Predsjedništva održan u jednom restoranu,
23 a kasnije je s...svaka sesija bila održana u Zemaljskom muzeju.

24

25

26

27

28

29

30

1   Interesantno je da od tri člana Predsjedništva, samo gospodin Krajišnik
2 nije htio u zgradu Predsjedništva. Iako bi to bilo normalno, jer onaj ko je
3 sudjelovao na izborima znao je gdje je rezidencija Predsjedništva i znao je da
4 će sutra raditi u toj zgradi.

5   Pošto poslije Daytona, Karadžić nije mogao imati javnu funkciju, nego su
6 ga Amerikanci polako eliminirali iz političkog života, to je bio jedan od
7 zaključaka Daytonskog sporazuma, Krajišnik zvanično postaje lider bosanskih
8 Srba. Njegovi stavovi posle, pre... rata i agresije nisu se ništa promijenili u
9 one... od onih koje su... koje je plasirao prije agresije. To je, bar kad je
10 riječ o Bosni i Hercegovini kao državi, ravnopravnost svih naroda, povratku
11 izbjeglica, obeštećenju žrtava -

12   P: Gospodine Kljuiću, želeo bih da sada pređemo na jednu potpuno drugu
13 temu. Interesuje me šta ste primetili i zaključili po pitanju same stranke SDS,
14 na osnovu kontakata koje ste imali sa političkim vođama, na osnovu kontakta sa
15 članovima stranke SDS. Recite Veću kako je sama ta stranka funkcionisala?

16   O: Pa ona je bila više vojna nego politička organizacija, bila je
17 nedemokratska, nije priznavala principe političkog dijaloga, nego je postavljala
18 cilj koji je bio neprihvatljiv za ostale. Naime, u političkom životu, sloboda
19 jedne političke organizacije je ograničena slobodom drugih, sličnih. Kad smo
20 došli na vlast, bila je prvenstveno potrebna izmjena političkog režima. Umjesto
21 socijalizma, trebala je doć' neka demokracija, a o svim spornim pitanjima

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 trebalo se je dogovoriti u Parlamentu. Međutim, to nije išlo zbog ultimatum
2 koje su bosanski Srbi postavljali ne samo drugim narodima, nego i svim onim
3 građanima koji nisu podržavali njihovu politiku.

4 Kasnije, mi ćemo dobiti jednu veliku potvrdu da svi Srbi nisu bili uz
5 Karadžića i Miloševića. I kad je 29. veljače i 1. ožujka 1992. godine raspisan
6 referendum za nezavisnost Bosne i Hercegovine, jedan veliki broj Srba, njih oko
7 trećina - a bilo bi ih više da nisu opstruirani uvjeti za referendum na velikom
8 prostoru Bosne i Hercegovine - dala je podršku nezavisnoj Bosni i Hercegovini.
9 Ono što je najznačajnije jeste da su legalno izabrani srpski predstavnici u
10 institucijama države izravno i javno radili protiv interesa te države. Na
11 primjer, mi smo željeli da postignemo politički sporazum sa ostalim republikama.
12 To je bilo sasvim normalno, da Bosna i Hercegovina ima isti status -

13 P: Gospodine Kljuiću, vratiti ćemo se na to, no želio bih da se
14 koncentrišete na pitanje koje sam Vam postavio, a to je bilo u suštini da Vas
15 molim da Veću opišete na osnovu vlastitog iskustva i onoga što ste mogli da
16 primetite, kako je funkcionisala stranka SDS? Molim Vas da nam kažete ako
17 možete.

18 O: Ja sam rekao vrlo jasno. Ona je tražila vojnu disciplinu i unutar nje
19 nije bilo nikakvih dijaloga. Naime, oni su imali svoj program koji je bio dio
20 općeg Miloševićevog programa. Razaranje Jugoslavije: prvo su se aktivirali Srbi
21 u Hrvatskoj - istočnoj Slavoniji i Kninu. Kasnije će doći na red Bosna i

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Hercegovina.

2 P: I ovoga puta, gospodine Kljuiću, izlazite iz okvira pitanja koje sam
3 Vam postavio, a ja bih želeo da se koncentrišete na samo pitanje. Kad je reč o
4 politici koju je sledila SDS, kakvu je ulogu imao gospodin Krajišnik, kad je reč
5 o primeni, sprovođenju te politike? Molim Vas da mi iznesete Vaše stavove po tom
6 pitanju i možete li nam reći na osnovu čega iznosite te svoje stavove, dakle, na
7 čemu ih temeljite?

8 O: Pa rekao sam da politika SDS-a nije bila pluralistička. Oni su imali
9 jedan program koji je dio općeg Miloševićevog programa i oni Srbi koji nisu
10 prihvatili tu politiku bili su proglašeni izdajnicima. Ja moram reći da je broj
11 takvih Srba bio značajan u Bosni i Hercegovini, što će se kasnije pokazati i u
12 Parlamentu. Recimo, kad smo odlučili da tražimo nezavisnost onda su Srbi iz SDS-
13 a napustili dvoranu, ali u dvorani je ostalo Srba iz drugih partija, kao što su
14 komunisti, reformisti. I u odluci o nezavisnosti također je sudjelovao jedan
15 broj srpskih poslanika.

16 Politika SDS-a je bila sa dva lica. Oni su imali globalni Miloševićev
17 program, a jedno vrijeme dok se nisu pripremili za agresiju, oni su obavljali
18 razgovore - navodno se konsultirali, diskutirali o budućnosti Bosne i
19 Hercegovine - što je trebalo da u javnosti stvori sliku da oni hoće da se riješi
20 međunacionalni problem u Bosni i Hercegovini. Ima niz primjera za to. Dok smo mi
21 u okviru institucija sistema, Parlamenta, Predsjedništva i Vlade raspravljali o
22 općim pitanjima, oni su tajno pripremali naoružanje, davali upute, imali su i
23 neki dokument, faza A, faza B - mi smo kasnije dobili sve te dokumente - na
24 kojima se vidjela ta neiskrenost.

25

26

27

28

29

30

1 P: Gospodine Kljuiću, ponovo moram da Vas prekinem, -
2 G. STEWART: [simultani prevod] Nije jasno na koji način je ovaj odgovor
3 u bilo kom smislu bio zapravo odgovor na postavljeno pitanje.
4 G. HARMON: [simultani prevod] Pa upravo zato Odbrana prekida. Mislim da
5 obojica više nismo imali strpljenja.
6 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da.
7 G. HARMON: [simultani prevod]
8 P: Gospodine Kljuiću, molim Vas da pažljivo slušate pitanje koje sam Vam
9 postavio i da se koncentrišete na postavljeno pitanje. I to bi nam bilo od
10 pomoći jer ćemo na taj način na efikasan način proći kroz ispitivanje. Ja naime
11 imam ograničeno vreme na raspolaganju kako bih Vas ispitao i želeo bih da to
12 obavimo na što efikasniji način. Moje pitanje je bilo sledeće: koju ulogu, ako
13 možete da odgovorite na to pitanje, dakle, koju ulogu je gospodin Krajišnik imao
14 u sprovođenju politike platforme SDS-a?
15 O: Krucijalnu.
16 P: Molim Vas da nam to objasnite.
17 O: Pa vid'te, on je bio na čelu Skupštine Bosne i Hercegovine i držao je
18 72 poslanika SDS pod kontrolom. Na svim pitanjima, čak nekim banalnim gdje nije
19 bilo nikakvih ni nacionalnih ni političkih interesa, ti poslanici su uvijek
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 glasali jednako.

2 P: A kakvu ulogu je gospodin Krajišnik odigrao u tom procesu? Ako znate,
3 recite nam.

4 O: U procesu destrukcije Bosne i Hercegovine, mislite?

5 P: Kad se radi o sprovođenju, počev od sprovođenja platforme SDS-a?

6 O: Ja sam rekao da je on imao glavnu ulogu s obzirom da je Karadžić bio
7 čovjek koji je više nastupao javno i više sudjelovao u pregovorima sa raznim
8 medijatorima koji su tada prolazili kroz Bosnu i Hercegovinu. U samoj unutarnjoj
9 strukturi SDS-a, gospodin Krajišnik je bio neprikosnoven - to je činjenica koja
10 je poznata svim građanima Bosne i Hercegovine tog vremena.

11 P: U jednom od odgovora, pomenuli ste izraz "izdajnici". Želeo bih da
12 Vam skrenem pažnju na korišćenje tog izraza s obzirom na dati kontekst i kakva
13 je bila politika koju je sledio SDS. Želeo bih da skrenem pažnju na komentare
14 koje je izneo gospodin Karadžić na 7. sednici Skupštine bosanskih Srba. To je
15 dokazni predmet 65 u registratoru 8, tabulator 93. Citiram reči gospodina
16 Karadžića, a onda bih želeo da saslušam šta imate Vi da kažete, gospodine
17 Kljuiću u tom smislu.

18 Dakle citiram: "Nakon što stranka usvoji platformu, sve ostalo je
19 izdaja. Sve izvan usvojene politike, platforme je izdaja. Ne može se pružati
20 pomoć neprijatelju, i ne može se narod zbunjivati dok je neprijatelj član
21 stranke ili Skupštine. To se ne može dopustiti. I ja kažem narodu: "Narode, taj

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 čovek je izdajnik. I to ću činiti i nadalje."

2 Najprije, gospodine Kljuiću, šta imate da kažete po pitanju toga što je
3 izjavio gospodin Karadžić 2. februara 1992. godine, dakle na 8. sednici
4 Skupštine?

5 O: Pa normalno, pošto jedan značajan dio Srba, najveći broj građana se
6 nije slagao sa agresivnom Karadžićevom politikom, niti je mogao prihvatiti
7 nasilno razdvajanje nacionalnih zajednica u Bosni i Hercegovini - jer je to
8 nemoguće, naravno, osim silom i zločinom - Karadžić, da bi osigurao sebi i svom
9 rukovodstvu neprikosnoveni status, tražio je apsolutno prihvaćanje tog programa.
10 Jedan broj Srba nikada nije taj program prihvatio, on je ostao s nama u Sarajevu
11 tijekom agresije jer taj program svjesno ulazi u ratne ciljeve bez ikakve
12 alternative. U to doba vode se razgovori o budućnosti, prvo Jugoslavije.
13 Rukovodstvo Bosne i Hercegovine u cjelini prihvaća da Bosna i Hercegovina ostaje
14 u Jugoslaviji ako ostaju Slovenija i Hrvatska. Ako ne ostaju Hrvatska i
15 Slovenija, što se kasnije pokazalo istinitim -

16 P: Oprostite, gospodine Kljuiću. Mene su interesovali samo Vaši
17 komentari po pitanju onoga što sam Vam pročitao, dakle, citata sa sednice
18 Skupštine bosanskog naroda. Mislim da sada prevazilazite taj okvir, pa ćemo
19 nastaviti sada s ispitivanjem.

20 Vi ste rekli da su neki Srbi ostali u Vladi nakon što su bosanski Srbi
21 napustili Skupštinu. Recite nam, kakav je bio stav rukovodstva bosanskih Srba,

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 uključujući gospodina Krajišnika ako znate, prema ljudima koji su bili Srbi, a
2 koji se nisu slagali, koji nisu bili pristalice politike koju je vodio SDS?

3 O: Oni su smatrani izdajnicima, a reć' narodu da je neko izdajnik, znači
4 osudit' ga na izolaciju i na neke konsekvence koje "neodgovorni građani" mogu
5 učiniti toj osobi i njegovoj obitelji.

6 P: Da li je gospodin Krajišnik bio stava da osobe koje nisu bile
7 pristalice stanovišta SDS-a su zapravo bili izdajnici?

8 O: Naravno.

9 P: Molim da saslušamo sledeći presretnuti razgovor.

10 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, želeo bih da nam date
11 temelj za poslednji odgovor; činjenični temelj.

12 G. HARMON: [simultani prevod]

13 P: Gospodine Kljuiću, da li ste imali mogućnosti da vidite kako se
14 ponašao gospodin Krajišnik sa ljudima koji su Srbi, ali koji nisu bili zapravo
15 članovi SDS-a. Preciziram, kakvi su bili njegovi stavovi i ponašanje u tom
16 smislu?

17 O: On je, kao i Karadžić, osuđivao te ljude da su izdajnici srpstva.

18 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Svedoče, možete li nam navesti nešto
19 upravo kao ovaj citat iz govora gospodina Karadžića? Možete li nam navesti neki
20 sličan činjenični osnov koji se konkretno tiče gospodina Krajišnika?

21 SVEDOK: I u Predsedništvu i u Vladi i u Parlamentu ostali su određeni
22 srpski predstavnici i oni su se uvijek žalili da im Karadžić i Krajišnik prijete

23

24

25

26

27

28

29

30

1 što su izdali srpske interese. To nije bio mali broj ljudi i radi se o osobama
2 koji su bili na visokim pozicijama. Recimo, nakon povlačenja SDS-a i početka
3 agresije, u Vladi Republike Bosne i Hercegovine bila su tri Srbina. Miodrag
4 Simović, kao potpredsjednik, koji je ostao malo duže pa je onda otišao, a bio je
5 ministar pravosuđa; recimo Ranko Nikolić, koji je ostao cijelo vrijeme rata u
6 Sarajevu i kasnije kad nije bio član Vlade ostao je u Sarajevu; bio je profesor
7 Kovač, ministar kulture, koji je ostao cijelo vrijeme u Sarajevu. Kasnije je bio
8 ambasador Bosne i Hercegovine u Parizu.

9 U Parlamentu je bilo isto tako Srba, a prema dvojici... prema dvoje Srba
10 koji su zamijenili gospođu Plavšić i gospodina Koljevića, a kasnije i
11 Kecmanovića, koji su ostali u Predsedništvu i bili su sa mnom svaki dan, to su
12 Mirko Peanović /u engleskom transkriptu: "Pejanović"/ i Tatjana Ljujić, oboje
13 sveučilišni profesori. A ulogu predsjednika Skupštine Bosne i Hercegovine
14 obavljao je, također Srbin, Miro Lazović. Svi oni su se svakodnevno žalili na
15 prijetnje koje im dolaze sa Pala i na inzistiranje da moraju napustiti te
16 pozicije i da oni ne predstavljaju srpski narod. Pošto su oni bili i u
17 pregovaračkom timu Republike Bosne i Hercegovine u Ženevi, recimo, a bio je
18 Lazović i u Daytonu, kad bi došao Milošević na sastanak, onda bi on rekao: "Ja
19 ove ljude ne priznajem, ovo nisu naši Srbi." I oni su označavani u jednom
20 pejorativnom smislu kao "Izetbegovićevi Srbi".

21 Dakle, ta Karadžićeva rečenica "ko je protiv ovog programa je izdajnik",
22 imala je dvije želje. Prva, da se program besprijekorno implementira, a on se

23
24
25
26
27
28
29
30

1 nije mogao mirnim putem; i druga, da onaj ko ne prihvaća to je izdajnik.

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Čuli smo u pitanju citat gospodina
3 Karadžića, a u svom odgovoru Vi ste nam rekli da su pretnje dolazile sa Pala. A
4 zatim ste naveli još jedan primjer kako je Milošević postupao sa njima. No
5 pitanje je bilo u vezi sa gospodinom Krajišnikom. Da li su Vam oni rekli da su
6 primali pretnje sa Pala ili pak od strane rukovodstva SDS-a, Miloševića ili
7 Karadžića? Recite nam da li su oni ikada konkretno u tom smislu pominjali
8 gospodina Krajišnika jer znate, to je i pitanje koje nas interesuje.

9 SVEDOK: Ja ne mogu reći da su konkretno jer je sintagma "Pale" bila
10 sinonim za srpsko rukovodstvo bosanskih Srba. Ali, znam pouzdano da su bili neki
11 ljudi koji su imali kontakte i sa Palama - specijalno gospodinom Krajišnikom - i
12 sa ljudima u Sarajevu.

13 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Nastavite.

14 G. HARMON: [simultani prevod] Ja bih sada prešao na sljedeći dokazni
15 predmet. Radi se o presretnutom razgovoru od 26. juna koji se nalazi u
16 registratoru pod KID oznakom 31472. To je otprilike na dvije trećine
17 registratora.

18 Časni Sude, kada ga nađete, ja ću pustiti tu snimku da je možemo čuti.

19 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Izvolite.

20 G. HARMON: [simultani prevod] Molim da seпусти ova snimka. Časni Sude,
21 izgleda da je opet došlo do tehničkog problema. Vratićemo se na ovu snimku za
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 nekoliko minuta kada se tehnički problemi riješe, a ja ću nastaviti sa
2 ispitivanja.

3 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Molim, nastavite.

4 G. HARMON: [simultani prevod]

5 P: Dakle, gospodine Kljuiću, na ovu presretnutu snimku koja je pred Vama
6 ćemo se vratiti malo kasnije, a sada bih Vam htio skrenuti pozornost na jednu
7 drugu temu.

8 Suci su čuli veliki broj iskaza pa stoga nema razloga te iskaze
9 ponavljati. Naime, iskaze o kontaktima i suradnji prije višestranačkih izbora.
10 Isto tako, suci su čuli veliki broj dokaznog materijala o tome na koji su način
11 nakon višestranačkih izbora formirane strukture vlasti. Gospodin Krajišnik je
12 postao predsjednikom Skupštine. No ja bih Vam htio sada skrenuti pažnju
13 konkretno na platforme SDS-a, HDZ-a i SDA u vezi sa statusom Bosne i Hercegovine
14 u raspadajućoj Jugoslaviji.

15 Dakle, prvo, gospodine Kljuiću, možete li nam reći kakvi su bili ti
16 stavovi?

17 O: Da se razumijemo, poslije 45 godina jednopartijskog sistema, pojavile
18 su se prvi put političke partije od kojih su neke imale nacionalni predznak, ali
19 bilo je i drugih partija reformističke, liberalne i postkomunističke
20 orijentacije. Svi programi bili su prihvatljivi.

21 Problem je nastao u implementaciji tih programa. I platforma SDS-a sa
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 početka 1990. je vrlo demokratska. Međutim, to je jedna od posljedica
2 komunističkog režima da su ljudi navikli u bivšoj Jugoslaviji da jedno govore,
3 drugo rade.

4 Problem je nastao u razgovorima oko budućnosti zajedničke države. Većina
5 zapadnog dijela bivše Jugoslavije, tražila je reformu Jugoslavije u neku vrstu
6 konfederacije u kojoj će centralna vlast imati pet elemenata: vojsku, policiju,
7 carinu, diplomaciju, novac. To se Miloševiću nije dopadalo i započeti su
8 razgovori u kojoj, zbog nastojanja Miloševića da preuzme hegemoniju u
9 Jugoslaviji, dolazi do sve većeg konflikta. Slovenci i Hrvati, iako u početku
10 nisu imali program nezavisnosti, nakon neuspješnih razgovora, zahtijevali su
11 nezavisnost. Bosna i Hercegovina nije mogla ostati u krnjoj Jugoslaviji jer to
12 bi bila, praktično, Velika Srbija. I sada SDS postavlja ultimatum: ili u
13 Jugoslaviji ili podjela Bosne i Hercegovine.

14 Pošto je po Ustavu jugoslovenskih republika Bosna i Hercegovina bila
15 ravnopravna kao i sve druge republike, mi smo razgovarali i predlagali: ne
16 možemo ostati u Jugoslaviji, al' možemo napraviti demokratsku Bosnu i
17 Hercegovinu u kojoj nijedan narod neće biti ugrožen. Dapače, ja sam bio tada
18 predsjednik HDZ-a, političke stranke Hrvata koji su najmanje brojčani u Bosni i
19 Hercegovini. I umjesto da u Parlamentu nađemo kompromis i mehanizme zaštite
20 nacionalnih interesa, a za to smo predlagali belgijski model u kojem bi sva tri
21 naroda po paritetu bila zastupljena u tijelu koje se zove Vijeće naroda i koje

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

Prazna stranica od 6110 do 6112 umetnuta radi usklađivanja numeracije.

1 bi imalo pravo embarga na svaki zakon ili odluku koja bi ugrožavala
2 ravnopravnost naroda. Međutim, SDS to nije prihvatao. Jednom će Karadžić
3 izjaviti: "Ili će se prihvatiti volja srpskog naroda ili ćemo mi vojno to
4 riješiti." Molim Vas, volja srpskog naroda nije nikakva ustavna kategorija, a da
5 ne govorim o tom da li je cijeli srpski narod imao takvu volju.

6 I to je bio uvod u rascjep Bosne i Hercegovine, ali Vi morate znati da
7 se cijela situacija odvija na dva plana. Jedan je ovaj javni, jedan je
8 političkim kontaktima. A drugi, koji je Milošević zacrtao sa Jugoslavenskom
9 narodnom armijom i grupom nacionalista iz Srbije jer su Bosnu i Hercegovinu,
10 prije njenog priznavanja međunarodnog, 4. aprila preplavile jedinice
11 Jugoslavenske narodne armije koje su povučene iz Slovenije i Hrvatske, zatim
12 rezervisti Jugoslavenske narodne armije iz Srbije i Crne Gore, paravojne
13 četničke formacije raznih Arkana, Šešelja... i najzad, dobro naoružan srpski
14 narod kojeg je naoružala Jugoslavenska narodna armija.

15 G. HARMON: [simultani prevod]

16 P: Da se vratim na pitanje, možete li Vi nama, možete li Sudu
17 rafinirati, možete li kazati kakav je bio stav SDS-a u vezi s budućim statusom

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Bosne i Hercegovine. Suci su čuli jako puno povijesnih podataka o ovome
2 predmetu, čuli su dosta elemenata koji Vi opisujete, ali mene bi zanimalo da
3 sucima kažete koji je bio stav SDS-a u vezi sa statusom Bosne i Hercegovine.

4 O: Vrlo jasan: Bosna i Hercegovina po svaku cijenu mora ostati u
5 Jugoslaviji ili je neće biti.

6 P: A kakvi su bili stavovi HDZ-a i SDA?

7 O: Mi smo normalno bili za nezavisnu Bosnu i Hercegovinu i ja Vas pitam
8 koji je to građanin na svijetu bilo koje zemlje koji nakon dužeg perioda ne želi
9 nezavisnost svoje države?

10 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, mi se stvarno pitamo koliko
11 je ovakvo svjedočenje potrebno ako postoji jedna činjenica među ostalima koja je
12 jasna već dugo vremena, ta je da je SDS želio da Bosna i Hercegovina ostane u
13 okviru Jugoslavije. Naime, uz sve ostalo čime se moramo baviti u ovome predmetu,
14 čini se da se od svjedoka traži da govori o puno stvari koje uopće sada nisu
15 sporne i dobro su poznate. Mi ne bismo imali nikakvoga prigovora ako je stvarno
16 zbog nekog razloga važno da svjedok spominje to u svome svjedočenju, ali ja bih
17 stvarno zamolio gospodina Harmona da vodi dosta brzo kroz neke od ovih poznatih
18 stvari.

19 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, Vijeće je čulo puno
20 podataka u vezi sa stavom SDS-a, dakle, su htjeli da Bosna i Hercegovina ostane
21 unutar Jugoslavije kao cjelina te da su SDA i HDZ bili više za to da Bosna i
22 Hercegovina postane nezavisna. Ako ima bilo čega novoga što bi nam svjedok mogao
23 reći, pitajte ga. Inače, mislim da ne samo ovi stavovi već i objašnjenja o ovim
24
25
26
27
28
29
30

1 stavovima, naime strah da će netko postati manjinom u nezavisnoj Bosni i
2 Hercegovini su također već prilično naširoko već objašnjavani.

3 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, ja znam, časni Sude, da se o
4 ovom puno govorilo, ali radi se o temeljnom pitanju da bismo došli na druga
5 pitanja. Gospodin Stewart me u tome prekinuo.

6 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Pa Vi možete zapravo voditi i bilo bi
7 fer kazati da je, dakle, stav bio takav, a to je već u spisu zato što Vam je
8 potrebno bilo dvije stranice transkripta sada da ovo riješimo.

9 Nastavite, molim.

10 G. HARMON: [simultani prevod]

11 P: Možete li, na osnovu Vaših opažanja, gospodine Kljuiću, gospodina
12 Karadžića, gospodina Karadžića i drugih vođa bosanskih Srba reći, odnosno,
13 recite jesu li Vam oni objasnili, jesu li Vam kazali što će se dogoditi ukoliko
14 ne dođe do rješenja situacije u Bosni i Hercegovini? Što su Vam oni rekli da će
15 se dogoditi?

16 O: Pa to je svima poznato, oni to nisu krili. Čak je Karadžić to javno
17 objavio u Parlamentu da ako se ne usvoji volja srpskog naroda, dakle, ne nikakvo
18 pravo međunarodno, ustavno, nego volja srpskog naroda, da će jedan narod
19 nestati.

20 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine, gospodine, ja Vas ponovo
21 moram prekinuti. Pitanje je bilo što su Vam rekli u razgovorima koje ste Vi
22 vodili s tom gospodom. Da gospodina Harmona zanima kako je netko dao javnu
23 izjavu, on bi Vas to pitao.

24

25

26

27

28

29

30

1   Ali molim Vas, pažljivo slušajte pitanje. Dakle, radi se o Vašim
2 razgovorima s gospodinom Karadžićem, Krajišnikom i drugim vođama bosanskih Srba
3 i jesu li oni Vama rekli što će se dogoditi. Dakle, molim Vas, usredotočite se
4 na pitanje, dakle radi se o Vašim razgovorima s njima i o onome što su oni tamo
5 rekli, a ne o onome što je opće bilo poznato. Izvolite, molim.

6   SVEDOK: Oni su to isto govorili i u našim razgovorima. Ako ne bude
7 ovako, bit će kako mi kažemo. Dakle, nije to nikakva tajna, to je bila opće
8 poznata činjenica. Njihovi stavovi su bili javni, nije to tajno bilo.

9   G. HARMON: [simultani prevod]

10   P: Vi ste u potpunosti upoznati, gospodine Kljuiću, sa stavovima koje je
11 zauzeo gospodin Krajišnik o Bosni. Vi ste sasvim svjesni kakve bi posljedice
12 bile ukoliko se taj stav ne usvoji. Što Vam je rekao gospodin Krajišnik da će se
13 dogoditi s Bosnom i Hercegovinom ako se ne prihvati stav Srba?

14   O: Njegovo mišljenje se nije razlikovalo od Karadžićevog, međutim, u
15 razgovorima te noći kad smo bili u Parlamentu, upravo u kancelariji gospodina
16 Krajišnika, on je rekao da srpski narod nikad to neće prihvatiti. To znači,
17 nikad neće prihvatiti nezavisnu Bosnu i Hercegovinu. A jedinio je nezavisna
18 Bosna i Hercegovina mogla bit' rješenje za sva tri naroda, naravno, uz ustavnu
19 garanciju te ravnopravnosti.

20   G. HARMON: [simultani prevod] /prevod engleskog transkripta: "Da li je -
21 "./

22   SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, ovo još uvijek nije
23
24
25
26
27
28
29
30

1 odgovor na pitanje. Pitanje nije bilo da li je gospodin Krajišnik to prihvaćao,
2 nego što je on rekao da će se dogoditi ako se ne prihvati srpski stav? Dakle, je
3 li on rekao: "Dobro, onda ćemo živjeti dalje u miru i sreći i radosti", ili je
4 rekao: "Postati ćemo članovi Europske unije" ili je rekao, ne znam: "Molit ću za
5 bolju budućnost"? Dakle, to je pitanje: što je on rekao što će se dogoditi ako
6 se to ne prihvati.

7 SVEDOK: Svi su oni govorili samo jedno: Srbi imaju rješenje ako ne
8 prihvatite naše stavove, a taj njihov stav bio je ultimatum.

9 G. HARMON: [simultani prevod]

10 P: Koji je ultimatum upućen Vama?

11 O: Ili Bosna i Hercegovina u sastavu Jugoslavije ili jedan dio Bosne i
12 Hercegovine, zapadna Hercegovina nek' ide u Hrvatsku, a mi ćemo svi u
13 Jugoslaviju. I to je svakodnevni problem bio u... u vezi s tim stavovima.

14 P: Je li se ikada rat smatrao opcijom za rješavanje problema u okviru
15 Jugoslavije?

16 G. LOUKAS: [simultani prevod] Časni Sude, ja ulažem prigovor na osnovi
17 toga što je ovo sugestivno pitanje.

18 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Pitanje se svjedoku može postaviti,
19 prigovor se odbacuje.

20 Pitanje je dakle bilo, da li se ikada rat razmatrao. Vi ste rekli,
21 gospodine Harmon, ja pretpostavljam da se radi o tome da li se ikada spominjao
22 rat kao posljedica neprihvatanja srpskoga stava?

23 SVEDOK: Rat je bio također ultimatum. Vidite, u njihovom programu tamo
24 stoji da se mora razdvojiti srpski narod od preostala dva. Onaj tko iole poznaje

25

26

27

28

29

30

1 Bosnu i Hercegovinu, zna da je to nemoguće. Takvu tezu nisu prihvatili ni svi
2 Srbi.

3 Međutim, izvršivši sve pripreme za agresiju, oni su čak u jeku
4 najintenzivnijih prigo... pregovora pravili incidente da vide kol'ko smo mi
5 spremni za otpor. Vi... u februaru i martu 1992. godine, imate nekoliko velikih
6 incidenata u Sarajevu, na ključnim točkama -

7 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Moram Vas ponovno prekinuti. Pitanje je
8 da li je u Vašim razgovorima ikada spomenut rat kao jedna od opcija?

9 SVEDOK: Jeste, sila i rat.

10 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] I onda ste nam objasnili da je to bilo
11 manje ili više implicitno u tim planovima, no pitanje je bilo jasno, jesu li oni
12 rekli: "Mi ćemo ratovati" ili su rekli: "Ovo se dogodilo i ovo će se dogoditi da
13 će se ovaj dio pripojiti tom i tom entitetu, a ovaj ovom drugom". A Vaše je
14 mišljenje bilo, ili Vaš je zaključak bio da će doći do rata, odnosno da je rat
15 neizbježan kako bi se ti planovi ostvarili.

16 SVEDOK: Časni Sude, ti planovi se samo mogu vojno ostvarit', nikako
17 političkim sredstvima. I oni to nisu krili. Oni su napravili dvije štih-probe
18 prije početka agresije. I to strateški vrlo zanimljive na onim lokacijama gdje
19 je trebalo presjeć' gornji dio grada od donjeg, a u gornjem su se nalazile sve
20 državne institucije. I taj gornji dio grada da su nas presjekli, ne bi mogao
21 egzistirati. Dakle, oni nisu krili svoju ratnu opciju.

22 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da vidimo jesam li dobro shvatio Vaš
23
24
25
26
27
28
29
30

1 iskaz. Dakle, Vaš je zaključak bio da se to ne može učiniti bez rata, a potvrdu
2 tome ste pronašli u vježbama za koje ste ustanovili, odnosno u ovim događajima
3 koji su se odigravali. Jesam li ja dobro razumio ono što ste Vi kazali?

4 Vidim da klimate glavom potvrdno, ali, molim Vas, za zapisnik recite
5 nam.

6 SVEDOK: Tačno.

7 G. HARMON: [simultani prevod]

8 P: Gospodine Kljuiću, ja ću Vam pročitati jedan citat sa Skupštine
9 bosanskih Srba i to sa 10. sjednice koja je održana 11. marta 1992. Samo malo,
10 moram pronaći broj dokaznog predmeta - to je dokazni predmet 65 iz registratora
11 broj 9 pod tabulatorom 107. Dakle, mart prije rata i ja ću Vam pročitati što
12 kaže gospodin Karadžić. On izvještava Skupštinu bosanskih Srba o konferenciji
13 održanoj u Bruxellesu. On kaže sljedeće:

14 "Na sreću, Europa je shvatila da je potrebna konferencija o Bosni i
15 Hercegovini, te da ništa što bi se učinilo protiv jedne etničke grupe ne može
16 uspjeti u Bosni i Hercegovini. To jest, da bi takvo nešto dovelo samo do
17 nekontroliranih procesa i kaosa što bi rezultiralo krvavim građanskim ratom, što
18 bi dovelo do stotina tisuća mrtvih i stotine razorenih gradova, a nakon toga
19 bismo imali istu situaciju kakvu sada imamo s tri Bosne i Hercegovine. Ali, tek
20 nakon rata i sa puno manje stanovništva u gradovima koji bi bili potpuno etnički
21 homogeni. Jer, mora se pretpostaviti da prisilno i krvavo uklanjanje manjina,
22 manjinskih naroda iz jedne regije u drugu bi se u građanskom ratu izvelo na
23 velikoj razini."

24

25

26

27

28

29

30

1 Dakle, ovo govori gospodin Krajišnik /u engleskom transkriptu:
2 "Karadžić"/ 11. marta. Možete li komentirati ovaj citat koji sam pročitao i
3 staviti ga u kontekst onoga što su Vama rekli gospoda Karadžić i Krajišnik prije
4 početka rata?

5 O: Ovo je vrlo jasan stav rukovodstva SDS-a. Međutim, on nije baziran na
6 ustavnim pravima. S druge strane, ne bi oni nikada tako govorili da nisu
7 pripremili vojnu silu. Vi morate znati kontekst u kojem se to događalo.

8 Nakon povlačenja Jugoslavenske armije iz Slovenije i Hrvatske, sve je
9 došlo u Bosnu i Hercegovinu. Bosna i Hercegovina je u to doba bila najveća
10 koncentracija vojne snage u Evropi. I pod takvim uvjetima trebalo je
11 pregovarati. S druge strane, pitanje opstojnosti Bosne i Hercegovine bilo je
12 neupitno. Ona je bila država stara hiljadu godina! Čak i kad nije imala
13 nezavisnost, ona je u austrijskoj carevini i u turskoj bila *corpus separatum* -
14 bila je zasebna administrativna jedinica.

15 S druge strane, fraza koju je Karadžić upotrebljavao: "Nema Jugoslavije,
16 nema ni Bosne i Hercegovine", ona nije istinita jer je Bosna i Hercegovina stara
17 država. U tristo zadnjih godina imala je standardnu granicu, a Jugoslavija je
18 bila dogovorena država i to kao demokratska monarhija, a godinu dana nakon
19 ujedinjenja postala je apsolutistička monarhija.

20 Prema tome, ova izjava na najbolji način daje poruku koju je nama
21 Karadžić dao prije rata, ali da bi Vi razumjeli tu poruku i snagu te poruke,

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 morate znat' o predradnjama koje su oni učinili.

2 P: Ali, u Vašim pregovorima, kada ste pokušavali razriješiti status
3 Bosne i Hercegovine sa SDS-om, dakle, sa vodstvom bosanskih Srba, Vi ste
4 spomenuli, na primjer, gospodina Karadžića koji je održao govor u oktobru u
5 skupštini bosanskih Srba. Poslušajmo taj govor. Poslušat ćemo taj govor, pa ću
6 Vam ona postaviti nekoliko dodatnih pitanja o tome. To je... samo malo da se
7 organiziram na ovome kraju.

8 G. HARMON: [simultani prevod] Bojim se da bi bilo vrijeme za još jedan
9 prekid zato što opet imamo tehničkih problema.

10 [Pretresno veće i sekretar se savjetuju]

11 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, tehničar predlaže da
12 dođe u sudnicu i da pomogne zato što oni misle da pravog problema ne bi trebalo
13 biti.

14 Oni, naravno, mogu pratiti na monitoru što se zapravo radi.

15 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, mislim da nam ipak treba
16 pauza.

17 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Dakle, da nam ipak treba pauza.

18 Samo razmišljam, ako sada napravimo uobičajenu pauzu od 20 minuta

19 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, ja bih mogao dati jedan
20 prijedlog, dok riješimo pitanje filma. Rekli su mi da se sada može pustiti ona
21 snimka koju nismo imali ranije i što bi nam dalo malo više vremena. To bi malo
22 razložilo ispitivanje na više dijelova i način na koji radimo, ali budući da

23

24

25

26

27

28

29

30

1 imamo toliko puno tehničkih problema, onda -

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Pa pokušajmo napraviti onda pauzu od 20
3 minuta sada, dakle, do 12.20h, pa ćemo onda nastaviti bez prekida do 13.45h, ali
4 molim Vas, pobrinite se da se napravi alternativni program za sljedeću fazu
5 tehničkih stvari u postupku. Dakle, pauza od 20 minuta.

6 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Molim, ustanite.

7 ...Početak pauze u 11.58h

8 ...Sjednica nastavljena u 12.23h

9 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Ustanite, molim.

10 Izvolite sestti.

11 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Molim poslužitelja da uvede svedoka u
12 sudnicu.

13 [Svedok je ušao u sudnicu]

14 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, pretpostavljam da je
15 sada rešen tehnički problem.

16 G. HARMON: [simultani prevod] I mi se nadamo da jeste.

17 P: Gospodine Kljuiću, pre pauze govorili smo o stavu bosanskih Srba kad
18 je reč o statusu Bosne i Hercegovine. Ja sam postavio više pitanja o stavu
19 stranke bosanskih Srba ukoliko se njihov predlog ne prihvati. I ja sam pročitao
20 citat onoga što je rekao doktor Radovan Karadžić 11. marta 1992. godine, a sada
21 bih želeo da Vam pustim video snimak govora doktora Karadžića iz oktobra meseca,
22 govora koji je dat u Skupštini.

23 Molim da se taj snimak pusti i da to bude samo audio snimak.

24 [Gleda se video-snimka]

25 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, u svrhu zapisnika,
26
27
28
29
30

1 tekst se obično prevodi. Ovoga puta nije jer smo samo mogli da pročitamo
2 engleski tekst na ekranu. Sa druge strane mislim da je ovaj video-snimak već i
3 ranije bio pušten.

4   PREVODILAC: Optužba potvrđuje.

5   SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Stoga ćemo potražiti prevod dela koji
6 smo čuli i molim da se u transkript unese prevod.

7   Izvolite nastavite.

8   G. HARMON: [simultani prevod]

9   P: Gospodine Kljuić, da li je gospodin Krajišnik bio prisutan kada je
10 ovaj govor održan?

11   O: Jeste. On je predsjedavao Skupštinom Bosne i Hercegovine.

12   P: Da li ste Vi bili prisutni kada je ovaj govor održan?

13   O: Jesam.

14   P: Kakva je bila reakcija na taj govor?

15   O: Čija?

16   P: Kakva je bila Vaša reakcija, kakva je bila reakcija ne-srpskih
17 stranaka u Parlamentu?

18   G. STEWART: [simultani prevod] Ovo je delomično dvosmisleno pitanje. Da
19 li gospodin Harmon misli na neposrednu reakciju odmah nakon, ili pak na širu
20 reakciju, ili pak i na jedno i na drugo? Ovo je suviše opšte postavljeno kao
21 pitanje.

22   SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Deo reakcije smo čuli. Nismo videli, ali
23 smo čuli. Mislim da bi najbolje bilo da vidimo kako je svedok to shvatio, a onda

24

25

26

27

28

29

30

1 će se postaviti dodatna pitanja ukoliko su potrebna.

2 G. HARMON: [simultani prevod]

3 P: Gospodine Kljuiću, kakva je bila reakcija na taj govor, mislim na
4 reakciju nesrba, kako u Skupštini, tako i izvan Skupštine?

5 O: Ova izjava, ne samo što je otkrila prave Karadžićeve namjere, nego je
6 izazvala konsternaciju ne samo nesrba, nego svih normalnih građana koji nisu
7 mogli očekivati ovakvu najavu zla, s obzirom da ono što su prije nas uradili
8 Slovenija i Hrvatska, i što smo mi željeli je bila potpuno normalna stvar. Nas
9 je Evropska unija upitala da li želimo nezavisnost. I ja opet pitam, da li ima
10 ijedan građanin koji ne želi da njegov zemlja bude nezavisna?

11 Jugoslavija je kompromitirana hegemonijom Srba, ali najizrazitije
12 Miloševića. To se vidjelo kroz sve institucije sistema, specijalno diplomacija,
13 mediji, policija i vojska. Ljudi koji su imali osjećaj za ravnopravnost nisu
14 željeli ostat' u takvoj Jugoslaviji.

15 P: Budući da ste Vi vodili pregovore sa rukovodstvom bosanskih Srba i da
16 ste svakodnevno imali kontakte sa njima, recite nam šta je Vama bilo rečeno,
17 konkretno, koji delovi Bosne i Hercegovine su delovi koje žele Srbi?

18 O: Srbi su imali zahtjeve koji su izlazili iz okvira bilo kakvih
19 principa. Oni su se pozivali na razna historijska razdoblja i tvrdili da
20 određene teritorije pripadaju njima, čak i kada to nikada nisu bile naseljene s
21 većinskim srpskim stanovništvom. Taj koncept je poznat pod pojmom "velika

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Srbija" koji je obuhvaćao prostor u Hrvatskoj, na moru od Zadra, preko Karlovca,
2 koji je 50 km udaljen od Zagreba, Virovit.... i Virovitice u Slavoniji, također
3 Hrvatska.

4 Naravno, u svim pregovorima sa hrvatskim predstavnicima, i onim u
5 Zagrebu i ovim u Sarajevu, oni su davali slobodu Zapadnoj Hercegovini koja je
6 apsolutno naseljena hrvatskim živiljem, zato što je u strukturi nove hrvatske
7 države lobi iz Hercegovine bio jako utjecajan. Dakle, njihov teritorijalni
8 zahtjev bio je apsolutno neprirodan i nemoguć. Ali, s obzirom na snagu koju su
9 imali - vojnu, policijsku, medijsku i pripreme koje su izvršili, oni su takve
10 ultimatumе smatrali normalnima.

11 P: Sad ću Vam pokazati treći dokazni predmet, to je jedna karta kada
12 govorimo o ovim teritorijalnim potraživanjima.

13 GĐA SEKRE TAR: [simultani prevod] To će biti dokazni predmet Tužilaštva
14 293.

15 G. HARMON: [simultani prevod]

16 P: Pred Vama je kopija karte na kojoj se vidi nacionalna podela u Bosni
17 i Hercegovini. Rekli ste da su teritorijalna potraživanja u Bosni i Hercegovini
18 onako kako su bila predočena, bila nemoguća. Recite nam, na koji način su se ta
19 teritorijalna potraživanja u pregovorima koji su vođeni odrazila na raspodelu
20 stanovništva Bosne i Hercegovine?

21 O: Ovdje imamo dvije stvari: mapa pokazuje teritorije, al' to nije
22 realna slika zato što jedan veliki dio ovih teritorija je gotovo nenaseljen ili
23 polunaseljen. Srbi su, praktično, imali većinu u 31 općini od 110 kol'ko ih je
24 bilo u Bosni i Hercegovini. U nekim općinama su imali relativnu većinu, ali sve

25

26

27

28

29

30

1 to bilo je daleko ispod njihovog traženja. Znači, oni su pokazali pretenziju da
2 vladaju i prostorima na kojima nisu čak ni drugi po veličini. Kasnije će se to
3 pokazat' u Brčkom koji je vrlo slikovit primjer. U Brčkom smo imali 44%
4 Muslimana, 25% Hrvata i 21% Srba.

5 Međutim, u svim prijedlozima, oni su tražili Brčko. Ima još neko'ko
6 gradova velikih, kao što je Foča i Prijedor gdje su Muslimani imali apsolutnu
7 većinu, međutim, oni su bili predmet srpskog zahtjeva i na kraju, to je sve
8 završilo danas u Republici Srpskoj. Dakle prvi pogled na kartu govori da je
9 Bosna toliko izmiješana, da je nemoguće razdvojiti zajednice, čak ni uz dobru
10 volju da je, recimo, bila neka organizacija Ujedinjenih naroda pa da je dala
11 godinu dana, šest mjeseci da se ljudi presele sa svojom pokretnom i nepokretnom
12 imovinom, to nije bilo moguće učiniti i jedino je moglo uraditi se nasilno,
13 naravno, uz ogromne žrtve.

14 P: I stav bosanskih Srba po pitanju budućnosti Bosne i Hercegovine nije
15 bio prihvaćen i videli smo šta je gospodin Karadžić predviđao /?sad/ na 10.
16 zasedanju Skupštine. Ja sam Vam pročitao citat, gospodin Karadžić je oktobra
17 meseca govorio na Skupštini, na zasedanju Skupštine bosanskih Srba. Ja bih želeo
18 sada gospodine Kljuiću da Vi Veću kažete šta je gospodin Krajišnik rekao Vama i
19 šta je gospodin Karadžić Vama rekao šta će se desiti ukoliko se stav bosanskih
20 Srba ne prihvati? Vi ste nam govorili o ultimatumima. Ja bih želeo da nam
21 konkretno navedete na šta mislite.

22 G. STEWART: [simultani prevod] To je sugestivno pitanje koje se ne može
23 prihvatiti. Gospodin Harmon traži od svedoka da kaže šta je gospodin Krajišnik
24 njemu rekao i šta mu je gospodin Karadžić rekao. Mislim, da bi tu bila bolja

25
26
27
28
29
30

1 podela pitanja. No, reći svedoku: "Vi ste nam govorili o ultimatumima", a onda
2 ultimatum uvrstiti u pitanje na taj način, čak ako je svedok govorio pre toga o
3 ultimatumima, to je itekako sugestivan način uvođenja reći "ultimatum". I to je
4 potpuno nepotrebno, budući da nam svedok može da nam svedoči o tome i zaista
5 nema potrebe da se takvi izrazi pominju u pitanju.

6 G. HARMON: [simultani prevod] Ja sam konkretno postavio pitanje o
7 postavljanju ultimatumima.

8 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Pitanje se koncentriše na to što je
9 svedok ranije pominjao ultimatum i želim /nerazgovetno/ šta je gospodin
10 Karadžić ili šta je gospodin Krajišnik njemu rekao. Budući da je svedok već sâm
11 pre toga upotrebio tu reč, nije neodgovarajuće da se pitanje postavi i
12 koncentriše na taj način. Izvolite, nastavite gospodine Harmon.

13 G. HARMON: [simultani prevod]

14 P: Gospodine Kljuiću, molim da odgovorite na to pitanje.

15 O: Nije nikakva tajna da su oni nama stavljali ultimatum. Isto tako,
16 nije nikakva tajna da srpsko rukovodstvo nije reklo: "Ako ne budete prihvatili
17 volju srpskog naroda, a nju su formulirali upravo lideri SDS-a, desit će se rat,
18 stradanje i tako dalje." To je bio njihov odgovor na svaki razgovor o mirovnom
19 rješenju bosanske krize koja praktično ne bi trebala postojati. Naime, mi smo

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 živjeli u relativno vrlo uređenoj državi.

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine, Vi iznosite komentare o
3 situaciji, ali od Vas se traži da odgovorite na pitanje, a pitanje je bilo: kada
4 kažete da su oni iznosili ultimatum, šta je tom prilikom Vama konkretno bilo
5 rečeno? Dakle, ne da li je počela kriza ili ne, pitanje je jednostavno bilo šta
6 su oni Vama rekli u tim prilikama?

7 SVEDOK: Isto što sam maloprije rekao: ako ne budemo poštivali volju
8 srpskog naroda, doće do ratnog sukoba. I moram Vam reći da je najteža ta noć
9 bila kad je Karadžić održao ovaj govor u Skupštini. Nastala je jedna mučna
10 atmosfera koju smo mi onako u dvorani pokušali da razgovaramo, da objasnimo neke
11 stvari.

12 Ta situacija je bila tako delikatna da je Skupština nastavljena tek
13 ujutro u pola pet idućeg dana. Dakle, mi smo proveli cijelu noć u Skupštini
14 razgovarajući, pokušavajući nać kompromis.

15 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Na početku odgovora kažete: "Upravo kao
16 što sam maločas rekao ukoliko ne poštujete volju srpskog naroda, doći će do
17 rata."

18 Maločas ste nam rekli da to nisu bile reći koje su bile upotrebljene u
19 tom razgovoru koji ste imali, već ste zaključili na osnovu onoga što su oni
20 rekli da će rat biti nešto što će biti neizbežno. Sad, ako je pitanje o
21 ultimatumima, šta su Vam oni konkretno rekli jer na osnovu ovoga što ste nam
22 rekli, niste dosledni u odnosu na prethodni odgovor.

23 SVEDOK: Molim Vas, ti kontakti su bili česti. Svakodnevnii. Rekao sam Vam
24 sad da smo u dvorani Skupštine nakon Karadžićevog govora proveli još sedam sati
25 te noći u razgovorima i...i...i pokušavanja spasavanja situacije. Uvijek, uopće

26

27

28

29

30

1 to nisu krili, oni su imali samo jedan ultimatum - ili će bit' kako mi kažemo,
2 il' neće biti Bosne i Hercegovine. Tu nije bilo nikakvog diplomatskog razgovora,
3 to je bio otvoren razgovor kao na nekoj pijaci.

4 G. HARMON: [simultani prevod]

5 P: Kada ste govorili o temama o kojima ste govorili sa gospodinom
6 Karadžićem ili sa gospodinom Krajišnikom, dakle, temama koje su se ticale
7 budućnosti Bosne i Hercegovine, da li je po Vama gospodin Karadžić iznosio stav
8 stranke SDS-a? I isto tako kada je gospodin Krajišnik sa Vama o tome govorio, da
9 li ste Vi shvatali da on iznosi stav SDS-a?

10 O: Naravno, oni su iznosili stavove SDS-a, s tim što je Karadžić bio
11 agresivniji, bio je više napadan, egocentričan, dok je gospodin Krajišnik bio
12 mnogo smireniji i taktičniji u iznošenju nekih detalja.

13 P: U govoru koji je gospodin Karadžić 11. marta održao, a ja sam /?ga/
14 maločas citirao i ponovo ću citirati, poslednja rečenica je: "Jer mora se
15 prihvatiti da nasilno preseljenje manjinskoga stanovništva iz jedne regije u
16 drugu će se sprovesti u većem opsegu i da ako do toga dođe, doći će do
17 građanskog rata."

18 Da li su gospodin Karadžić i gospodin Krajišnik u razgovorima govorili o
19 tome što će se desiti sa nesrbima koji su živeli na teritorijama u BIH, na koje
20 su Srbi imali pretenzije?

21 O: Pa jasno je da su oni predviđali njihovu sudbinu, to je da će se loše
22 provesti.

23

24

25

26

27

28

29

30

1 P: Ponoviću pitanje. Tokom razgovora koje ste imali sa gospodinom
2 Karadžićem i gospodinom Krajišnikom, da li su oni sa Vama govorili o tome šta će
3 se desiti sa nesrbima koji žive u Bosni i Hercegovini na teritorijama na koje su
4 Srbi imali pretenzije? Da li su Vam rekli šta će se sa njima desiti, sa tim
5 ljudima?

6 O: Svakako da su predviđali i to nisu krili da će na ovaj ili onaj način
7 ti ljudi morati napustiti te teritorije.

8 P: A kada kažete "na ovaj ili onaj način", možete li to, molim Vas,
9 opisati, objasniti Pretresnom veću.

10 G. STEWART: [simultani prevod] Gospodin Harmon je s pravom, ako možemo
11 da kažemo, počeo svoje pitanje time što se koncentrisao što je bilo rečeno, no u
12 ovom trenutku sada smo prešli sa pitanja gospodina Harmona i tražimo od svedoka
13 da objasni. No, to nije dobro jer bi bilo bolje da se Optužba drži onoga što
14 svedok može da kaže da je bilo izrečeno. To je odgovarajući način postavljanja
15 pitanja.

16 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Želio bih da ovo razjasnimo. Rekli ste
17 da su oni rekli da će ti ljudi morati da napuste te teritorije, a zatim ste
18 rekli: "Na ovaj ili onaj način". Da li je to ono što su oni rekli? Dakle: "na
19 ovaj ili onaj način" ili pak Vi rezimirate ono što su oni rekli? To je ono što
20 me prvo interesuje.

21 SVEDOK: Ne, to je bila njihova poruka. Ona je imala jaku potvrdu -

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Moje pitanje je da li su to bile reči
2 koje su oni upotreбили, da li su oni rekli "na ovaj ili onaj način" ili su pak
3 objasnili?

4 SVEDOK: Ne, oni su rekli samo da će napustit', a ja sam Vam rekao "na
5 ovaj ili onaj način", a argument za to je situacija kako su Srbi očistili one
6 dijelove Hrvatske u kojima su preuzeli vlast.

7 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da, to je moglo kasnije da se desi, ali
8 ne i ono što Vam je u tom trenutku bilo rečeno tokom tog razgovora. Dakle, oni
9 su rekli da će ti ljudi morati da odu. Kako ste Vi shvatili to što Vi kažete da
10 je bila poruka?

11 SVEDOK: Časni Sud... Sude, ovde nije bilo nikakvih dilema šta oni žele.
12 Imali smo iskustva iz Hrvatske i na kraju, jedan dio ljudi, Hrvata i Muslimana
13 koji su živjeli u selima i gradovima gdje su Srbi bili većina, već je u drugoj
14 polovici 1991. godine počeo da bježi s tih područja. Te pretnje su bile
15 svakodnevnne - na poslu, u školi, u trgovini, jer tenzije su podizane namjerno da
16 se dokaže incidentna situacija.

17 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da, ali to je nešto drugo od onoga što
18 je bilo rečeno tokom razgovora, dakle, to što će se desiti u školama,
19 prodavnicama i tako dalje.

20 Ono što mene interesuje - Vi kažete da Vam je upućena poruka i da su
21 upotrebljene reči da će morati da odu na ovaj ili onaj način. Na osnovu čega Vi
22 kažete da je to bila poruka i da šta god da bude, oni će morati da odu sa tih
23
24
25
26
27
28
29
30

1 teritorija. Mene jednostavno interesuje, na osnovu čega Vi izvodite takav
2 zaključak. Da li je to način na koji su oni to bili rekli ili na osnovu nekih
3 drugih iskustava koje ste imali jer ste Vi to povezali sa nečim što je pre toga
4 bilo rečeno. Dakle interesuje me, želim da nam objasnite zašto ste Vi shvatili
5 da je to takva poruka, dakle da, što god da bude, kojim god sredstvima da to
6 bude, oni će morati da odu.

7 SVEDOK: Podizanjem tenzija u Bosni i Hercegovini, na terenu se je
8 pojavila jedna agresivna struktura ljudi koji su manjinske narode - uvjetno
9 rečeno, recimo, u krajevima gdje su Srbi bili brojčano najjači - pripremali za
10 egzodus. Recimo, općinska vlast je mogla promijeniti direktora škole, šefa
11 ambulante, liječnika i uvijek je to bilo na isti način. Nesrbi su smijenjeni,
12 dolazili su Srbi. Time su na terenu stvarali jedan strah i ne treba objašnjavati
13 šta će se desiti s tim ljudima kad oni preuzmu i zvanično vlast na tim
14 prostorima. To danas i u to doba, je znao svaki građanin Bosne i Hercegovine i
15 čudi me da nisam bio dovoljno jasan.

16 G. HARMON: [simultani prevod]

17 P: Gospodine Kljuiću, dopustite mi da stavim u kontekst Vaše primjedbe
18 kada ste razgovarali s gospodinom Krajišnikom ili gospodinom Karadžićem da će
19 nesrbi morati otići na ovaj ili onaj način.

20 Recite nam što se dogodilo u Hrvatskoj s nesrpskim stanovništvom prije
21 izbijanja rata u Bosni i jesu li ti događaji na bilo koji način bili relevantni
22 za Vaše razumijevanje onoga što Vam govore gospodin Krajišnik ili gospodin
23 Karadžić da će nesrbi na ovaj ili onaj način morati otići?

24

25

26

27

28

29

30

1 O: To je bio naš glavni argument i na žalost jedno tragično iskustvo i
2 ono što je najvažnije, oni su javno podržavali ono što se događalo u Kninu,
3 Dubrovniku i Vukovaru.

4 P: Kažete: "Oni su javno podupirali", koji su to "oni"?

5 O: Rukovodstvo SDS-a. Kompletno.

6 P: Dobro, onda, što se dogodilo u Hrvatskoj? Što se dogodilo s nesrpskim
7 stanovništvom koje je živjelo na teritorijima na koje su pravo polagali hrvatski
8 Srbi?

9 O: Pa ja mislim da imate jako dobru dokumentaciju u Tribunalu, a kao što
10 je poznato, događali su se zločini, ubijanja, silovanja, protjerivanja i uvijek
11 garnirano sa materijalnom koristi, znači oduzimanjem imovine.

12 P: Je li u Hrvatskoj bilo etničkog čišćenja po Vašem mišljenju?

13 O: Ne da je bilo, nego to je jedino bio cilj te politike.

14 P: U razgovorima s vodstvom bosanskih Srba, uključujući gospodina
15 Krajišnika i gospodina Karadžića, jesu li oni ukazali, jesu li s Vama
16 razgovarali o tome što se događalo u Hrvatskoj?

17 O: Kako da ne. Ja sam -

18 P: Što su Vam rekli u vezi s tim što se dogodilo u Hrvatskoj?

19 O: Ja sam održao jedan govor u Skupštini Bosne i Hercegovine,
20 predsjedavao gospodin Krajišnik, gdje sam rekao da se mi moramo ogradit', svi
21 zajedno, od zločina i etničkog čišćenja koje se provodi u Hrvatskoj.

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1   Neki poslanici SDS-a su se smijali u sali, a ja sam rekao da ne trebaju
2   triumfirat' oni nad tim zlom, jer ja bi se lično užasn timer da se ta stradanja
3   naroda događaju u srpskim gradovima i naveo sam Čačak, Kraljevo i Valjevo.

4   I da ih ne razumijem kako nemaju nimalo suosjećanja prema žrtvama. I taj
5   nedostatak suosjećanja prema žrtvama će bit' karakterističan za njih do dana
6   današnjega.

7   Znate, u Bosni je jako mnogo bilo stradanja ljudi. Te muke nikad neće
8   biti poznate javnosti jer su recimo u mnogim krajevima svi svjedoci pobijeni.
9   Ali, ja moram reći, časni Sude, da je bilo u Bosni i Hercegovini ljudi koji su
10   ukazivali: Nemojte to radit', to će bit' ogroman zločin. To nije dobro za
11   budućnost. Međutim, taj osjećaj sile, koja je bila kroz medije, vojska, policija
12   dao im je neku superiornost lažnu i te njihove nakane se nisu mogle spriječiti.

13   SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Dopustite mi da Vas prekinem na
14   trenutak. Pitanje je bilo: što su Vam rekli, a Vi sada govorite o puno stvari
15   koje stvarno više nemaju veze s pitanjem. Ja sam u početku čekao, zato što ste
16   nam rekli koji ste govor Vi održali i kako su oni reagirali, to još uvijek nije
17   bio direktan odgovor na pitanje. Ali, onda ste jednostavno krenuli, a ja neću
18   reći da to nije točno ili da nije relevantno, ali to nije bilo pitanje. Vi nama
19   govorite o patnji naroda. Naravno, Međunarodni sud posvećuje veliku pažnju i tim
20   vidovima ovoga slučaja, ali to jednostavno u ovom slučaju nije bilo pitanje koje
21   Vam je postavljeno.

22   Dakle, ja Vas ponovno upućujem, pažljivo slušajte pitanje i nemojte
23
24
25
26
27
28
29
30

1 davati jedan općeniti komentar.

2 G. HARMON: [simultani prevod]

3 P: Ja ću biti jako precizan u pitanju, gospodine Kljuiću. Razgovarali
4 smo o pitanjima ultimatumima i Vi ste nam rekli da ste u razgovorima koje ste
5 svakodnevno vodili sa zastupnicima bosanskih Srba, da ste u razgovorima s
6 gospodinom Karadžićem i gospodinom Krajišnikom, da su oni rekli da će nesrbi
7 morati na ovaj ili onaj način otići ako se ne prihvati njihovo rješenje.

8 Ja Vas pitam dakle za kontekst svega toga: "Što se dogodilo u Hrvatskoj
9 prije svega ovoga?" I Vi ste rekli: "Izvršeno je u Hrvatskoj etničko čišćenje."

10 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, -

11 G. HARMON: [simultani prevod] Gospodine Stewart, ja nastojim ovo sažeti
12 i htio bih doći do pitanja, pa onda uložite prigovor.

13 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, potrebno je dati točan
14 sažetak i ja prigovaram ovdje, a i mislio sam da je čitava stvar ispitivanja ove
15 stvari da se vidi što su ti ljudi rekli, a gospodin Harmon je to već u svom
16 sažetku rekao. Oni su rekli da će nesrbi morati otići na ovaj ili onaj način. I
17 zapravo to je to što kod ovog ispitivanja, zapravo, se nastoji postići jedan
18 vrlo frustrirajući način, tako da sažetak vodi do zaključka i pitamo se hoćemo
19 li uopće doći do njega.

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Sve se može promijeniti. Vi ste
2 insistirali na tome da izraz "na ovaj ili onaj način" uđe u pitanje ranije.

3 G. STEWART: [simultani prevod] To je sasvim drugačije, časni Sude, i
4 mislim da je nepravilno od Vas da kažete da sam ja to uveo zato što se radi o
5 sasvim drugačijoj stvari.

6 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine svjedoče, Vi ste nam rekli da
7 se u čestim razgovorima spominjalo da će nesrbi morati otići sa teritorija koje
8 zahtijevaju Srbi. Je li ono što se ranije dogodilo u Hrvatskoj, bio jedan od
9 razloga zašto ste Vi to shvatili kao ultimatum?

10 SVEDOK: Časni Sude, tu nije bilo nikakvih tajni. Ako Vam je Karadžić
11 rekao javno, šest mjeseci prije agresije u Skupštini -

12 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Ja Vas ne pitam -

13 SVEDOK: Ja sam to shvatio nakon događaja u Hrvatskoj i ponašanja
14 političkog rukovodstva Srba u Bosni i Hercegovini tijekom predratnog razdoblja.

15 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da, ali Vi niste u tom trenutku te
16 stvari mogli razmatrati i o njima razmišljati na osnovi onoga što se događalo
17 kasnije, zar ne?

18 SVEDOK: Ne, ali svakodnevno ponašanje srpskog rukovodstva mi je
19 ukazivalo na to da će se to desiti i u Bosni.

20 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Znači, Vi nam kažete da je ono što se
21 događalo u Hrvatskoj i kako ste upravo rekli na osnovi riječi koje je izgovorio

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 gospodin Karadžić za vrijeme svoga govora kada je rekao da će ljudi morati
2 otići, Vi ste dakle, Vama je to, po Vašem mišljenju, imalo konkretno značenje.
3 Da li Vas ja dobro razumijem?

4 SVEDOK: Točno.

5 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Kada ste nešto ranije u jednom odgovoru
6 spomenuli bježanje ljudi iz Hrvatske, spomenuli ste bili drugu polovicu 1992.
7 godine. Jeste li to htjeli reći, ili?

8 SVEDOK: U Hrvatskoj je to sve bilo u 1991. godini. *In Croatia*.

9 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da, zato Vas to pitam jer ste dakle bili
10 govorili o onome što se događalo u Hrvatskoj i kada ste govorili o Hrvatskoj,
11 htjeli ste govoriti o drugoj polovici 1991., a ne kako je zapisano u zapisniku,
12 1992.

13 SVEDOK: /prevod engleskog transkripta: "Izvinite. Točno je."/

14 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Dakle, u tom kontekstu, dakle na toj
15 osnovi ste Vi shvatili riječi da će nesrbi morati otići u Vašim razgovorima sa
16 vodstvom bosanskih Srba?

17 SVEDOK: Osim toga, ja sam bio član državnog predsjedništva i predsjednik
18 partije i dobivao sam informacije i po državnoj i po partijskoj liniji sa terena
19 o statusu Hrvata na prostorima gdje su Srbi bili većina.

20 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, nastavite, molim.

21 G. HARMON: [simultani prevod]

22 P: Gospodine Kljuiću, u svojim razgovorima s gospodinom Krajišnikom,
23 dakle, kada ste s njim razgovarali, kada je on s Vama razgovarao o posljedicama
24
25
26
27
28
29
30

1 do kojih će doći ako se stav bosanskih Srba o budućnosti Bosne ne prihvati,
2 jeste li Vi njemu objasnili da su takve posljedice, odnosno da bi takve
3 posljedice bile neprihvatljive?

4 O. Naravno, ne samo ja, mnogi ljudi su ukazivali da način na koji
5 djeluje SDS je nemoguć u normalnim i mirnim okolnostima.

6 P: Je li gospodin Krajišnik bio upoznat s posljedicama koje bi donio rat
7 ako bosanski Srbi pokušaju svoje stavove nametnuti silom u Bosni?

8 O: Apsolutno.

9 P: Na čemu zasnivate taj zaključak.

10 O: Moram Vam prvo reć' kakav je odnos bio Karadžića i Krajišnika.
11 Karadžić je bio agresivniji, eksplozivniji i on je više formulirao te njihove
12 ciljeve. Krajišnik je malo govorio. Međutim, Karadžić nam je jednom rekao svima,
13 u jednom užem krugu rukovodstva SDA, SDS i HDZ-a: "Budite svjesni da će Srbi
14 učiniti ono što su naumili, a međunarodna zajednica će na kraju priznat' pravo
15 jačeg."

16 P: Je li ta izjava izrečena u prisutnosti gospodina Krajišnika, bilo tom
17 prilikom ili nekom drugom?

18 O: Svakako.

19 P: Vi ste za vrijeme rasprave o budućnosti Bosne i Hercegovine rekli da
20 su Srbi imali jedan stav, a da su Hrvati i Bošnjaci pak imali drugačiji stav.

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Stav Bošnjaka bio je više za suverenost. U isto vrijeme dok su se vodili ti
2 razgovori s SDS-om na kojima ste i Vi sudjelovali, a na kojima je sudjelovao i
3 gospodin Krajišnik, kakve su korake poduzimali bosanski Srbi kako bi osigurali
4 da njihov stav bude jači, da njihov stav prevlada?

5 O: Dakle, na jednoj strani imamo političke pregovore, bilo da su u
6 institucijama sistema - Predsjedništvo, Parlament, Vlada ili bilateralno i
7 trilateralno stranačka rukovodstva. A na drugoj strani imamo pripreme za
8 agresiju koje su vođene iz Beograda uz pomoć Jugoslavenske narodne armije,
9 policije, medija, finansijskih institucija. Njima će se kasnije priključiti
10 paravojne formacije.

11 Pregovori imali su za cilj da ih prikažu kao ljude koji su
12 zainteresirani da se mirnim putem to riješi. A tehničke pripreme za agresiju
13 imali su motiv da u tim pregovorima budu što arogantniji. Ali, to je potpuno
14 preslikana slika sa vrha Jugoslavije. I poslije svake akcije - kao što je on...
15 bila ona u Hrvatskoj, sve je manje bilo šansi da Jugoslavija opstane.

16 Tako da od polazne točke, u kojoj smo mi željeli reformiranu
17 Jugoslaviju, zbog njihovih prijetnji, incidenata, mi smo došli do suverene i
18 nezavisne Bosne i Hercegovine. Da to nije bila politička volja samo rukovodstva
19 nekih građanskih partija SDA i HDZ-a, pokazat' će kasnije referendum.

20 P: Gospodine Kljuiću, dopustite mi da Vas ovdje prekinem na trenutak.

21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Dakle, istovremeno kad su se vodili ti pregovori o sudbini Bosne, dakle
2 pregovori HDZ-a, SDA i SDS-a, jesu li se Srbi naoružavali?

3 O: Da. Jesu.

4 P: Tko je naoružavao Srbe u tom vremenskom razdoblju prije razaranja i
5 sloma Bosne i Hercegovine?

6 O: Armija, al' bilo je i drugih izvora.

7 P: Dobro. Vi ste spominjali Jugoslavenska narodna armija. Možete li nam
8 dati neke konkretne primjere za koje Vi znate kako je to JNA zapravo naoružavala
9 Srbe? Suci su čuli jako puno iskaza do sada o ovome pitanju, ali ja Vas pitam
10 možete li Vi konkretno dati neki primjer sucima?

11 O: Ja sam poznavao jednog gospodina koji se zove Vlado Stopić. Vlado je
12 interesantno ime jer ga imaju i ortodoksi i katolici. On je bio jako sposoban
13 čovjek, biznismen. Imao je tvornicu sokova i veliku kuću u Lukavici. To je jedno
14 predgrađe Sarajeva naseljeno mahom Srbima.

15 I jedno jutro pred njegovom kućom zatekao je zolju, tri-četiri sanduka
16 oružja. A da je porijeklo tog oružja JNA, potvrda je da je bilo pakovano u
17 zelenim sanducima sa oznakama JNA i šiframa raznim. Naravno, on je jedan od
18 inteligentnijih jer se to desilo više mjeseci prije agresije, i on je našao
19 jednog Srbina u Hrvatskoj i zamijenio s njim imanje i otišao u Hrvatsku.

20 Ali to armijsko naoružanje nije uopće sporno. Postoji intervju generala
21 Kukanjca na srpskoj televiziji Bosne i Hercegovine na kojem on nezadovoljan kako

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 su ga zaboravili, je l', poslije njegovog penzionisanja, kaže: "Ništa od tog ne
2 bi bilo da ih ja nisam naoružao."

3 P: General Kukanjac, recite nam molim Vas tko je on i na kojem je on
4 položaju bio, na kojoj funkciji?

5 O: On je bio komandant armijske oblasti pod kojom je bila gotovo cijela
6 Bosna i Hercegovina; imao je sjedište u Sarajevu i bio je komandant 1991. i do
7 početka 1992., kad ga je zamijenio Mladić.

8 P: Dobro. A sada bih Vam skrenuo pažnju na jedan dokument koji Vam je
9 poznat. To je onaj dokument koji se obično naziva Varijanta A i Varijanta B. Ja
10 Vam ga sada neću pokazivati i na to trošiti vrijeme jer znam da ste ga vidjeli i
11 ranije. Ali, dopustite mi da Vas pitam, ustvari, htio bih Vam citirati nešto što
12 je rekao gospodin Karadžić na 15. sjednici bosanskih Srba, 15. i 16. aprila
13 1995. u kojima on govori o varijanti A i B. Ja ću Vam to pročitati, pa ćemo
14 zatražiti Vaše komentare:

15 "U trenutku kada je počeo rat, u općinama gdje smo mi bili većina, imali
16 smo općinsku vlast. Čvrsto smo je držali i sve držali pod kontrolom. U općinama
17 gdje smo bili u manjini, osnovali smo tajnu vlast, općinske odbore, općinske
18 skupštine, predsjedništva izvršnih odbora. Prisjetićete se varijante A i B. Po
19 varijanti B, gdje smo bili u manjini, 20%, 15%, osnovali smo vlast i brigadu,
20 jedinicu, bez obzira na veličinu, ali postojao je jedan odred sa zapovjednikom."

21 To je citat za zapisnik iz dokaznog predmeta 65 iz registratora 12, pod
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 razdjelnikom 128.

2   Gospodine Kljuiću, možete li Vi iznijeti svoj komentar o dokumentima
3 koji se nazivaju varijanta A i B, i što je to Vama sugeriralo da se događa u
4 isto vrijeme dok su se vodili pregovori za rješavanje problema u Bosni?

5   G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, mislim da bi bilo bolje
6 postaviti malo jači temelj ovdje - da se na primjer ustanovi kada, kako kaže
7 gospodin Harmon da je svjedok vidio varijantu A i B, vjerojatno jeste, ali kada
8 je on to vidio? Dakle, da se postavi neka veza između ovoga svjedoka i tog
9 dokumenta.

10   SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, to najprije treba biti
11 jasno je li svjedok u to vrijeme imao kakvih saznanja o tome i kako je to
12 razumio, odnosno, kako to tumači s iskustvom koje je stekao od toga perioda.

13   G. HARMON: [simultani prevod]

14   P: Gospodine Kljuiću, jeste li Vi vidjeli dokument varijanta A i
15 varijanta B?

16   O: Da. I to prije agresije još.

17   P: Kako ste Vi tumačili taj dokument?

18   G. STEWART: [simultani prevod] To nije dovoljno dobro, časni Sude, mi ne
19 znamo je li on vidio dokument varijantu A ili varijantu B jučer zato što mu je
20 pokazao tužitelj ili 199... i neke. Tužitelj je rekao da ga je vidio prije
21 agresije. Ja sam mu ga pokazao za vrijeme pripreme.

22   G. HARMON: [simultani prevod] Ispričavam se onda. Oprostite što sam to
23 previdio, ali bez obzira nešto konkretnije još treba. Jer, mi smo čuli
24 svjedočenja o varijanti A i B, kada su neki ljudi govorili o tome kada su ti

25

26

27

28

29

30

1 dokumenti načinjeni i to.

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Pa, za sada, možete gospodine Harmon
3 nastaviti sa ovim ispitivanjem.

4 G. HARMON: [simultani prevod] Pa, časni Sude, možda bismo mogli pokazati
5 svjedoku dokument varijantu A i varijantu B. Dakle, kao što sam rekao, on se
6 nalazi u dokaznom predmetu 65, registrator 6, razdjelnik 66.

7 P: U međuvremenu, gospodine Kljuiću, Vi ste taj dokument već vidjeli.
8 Recite, kako Vi taj dokument tumačite u vrijeme kada su se vodili pregovori za
9 razrješavanje situacije u Bosni?

10 O: Pa to je ta otvorena igra SDS-a na dva plana. Jedan je javno
11 pregovaranje, traženje ravnopravnosti i tako dalje, a tajno je pripremana
12 agresija i naoružavanje srpskih civila.

13 Nije to nikakva tajna, da Vam kažem. Dokument sa varijantom A i B bio je
14 poznat javnosti već prije rata. Ja mislim da on potiče potkraj 1991. godine, ali
15 mi smo ga imali pod konac januara ili februara 1992. godine. Ovaj, na
16 Predsjedništvu, ovaj... pazite, morate znat' da postoje paralelne institucije,
17 da je ostô jedan vel'ki broj i obavještajaca i policajaca lojalan, lojalan
18 državi Bosni i Hercegovini. Dalje, da je ovo dokument koji je imao široku
19 primjenu, pa nije se mogao baš sakriti. Prema tome, mi smo imali saznanja o tom
20 njihovom planu A i B. A kol'ko je on dobro pripremljen, najbolje se vidi na
21 primjeru Brčkog jer je to bio plan B, je l', gdje su bili 21%, a je li zauzeli
22 grad i... i... istjerali toliko Bošnjaka i Hrvata.

23

24

25

26

27

28

29

30

1 P: Ta uputstva su od 19. decembra 1991. godine. Šta se još desilo 19.
2 decembra 1991. godine, a da je bilo od značaja?

3 O: Vidite, mi smo te večeri imali sastanak Predsjedništva. To je vrlo
4 važan sastanak, na kojem je trebalo produžiti mandat predsjedavajućeg. Jer, po
5 našem Ustavu, među sedam jednakih članova Predsjedništva, birao se jedan koji je
6 predsjedavao. Ali predsjedavat se najviše može godina plus godina.

7 Znači, gospodinu Izetbegoviću je istekao mandat 19. decembra 1991. On je
8 imao priliku da još produži za godinu dana. /nerazgovetno/ Karadžić, iako je
9 Karadžić tog jutra sa mnom pokušao da napravi jednu malu diverziju, ali ja nisam
10 pristao na to. S druge strane, na toj sjednici smo imali -

11 P: Molim da nam to objasnite.

12 O: Ma nemojte me onda prekidati. Naime, u destabilizaciji Bosne i
13 Hercegovine jako je važno bilo smijeniti Izetbegovića. Karadžić je meni ponudio
14 da ja budem predsjednik Bosne i Hercegovine. Ja sam ga pitao: "Kako?", on je
15 rekao: "Lijepo, dva Srbina i dva Hrvata su četiri glasa, a možda će i Fikret
16 Abdić glasat' za nas."

17 Formalno, to se je moglo uradit' i ja da sam bio neka druga ličnost, ja
18 sam mogô prihvatit' da budem predsjednik. Ali, u to doba ja sa se već razišao sa
19 Zagrebom upravo oko politike o Bosni i Hercegovini.

20 I druga stvar, mojim izborom za predsjednika moralo bi doć' do rotacije
21 predsjednika Vlade i predsjednika Parlamenta jer kao što znate, na tri vodeće
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 političke dužnosti, bili su tri predstavnika tri naroda. Svaka promjena bi
2 izazvala određenu krizu vlasti jer tko zna da li bi oni pristali kasnije da se
3 imenuje mjesto Krajišnika neki drugi, ovaj... predsjednik Skupštine ili umjesto
4 Jure Pelivana predsjednik Vlade i tako dalje. A za cilj je bio da se možda
5 dovedem ja koji nisam imao utjecaja na široke narodne mase, osim što su me kao
6 građanina respektirali. Ali, ja nisam imao stvarnog utjecaja da sam mogao sutra
7 komandovati vojskom i policijom. Dalje, zvanična Bosna i Hercegovina nije imala
8 oružja. Kasnije će se pojaviti sistem naoružavanja gdje će biti novci i pomoć sa
9 strane. Ja u to ništa nisam mogao uči.

10 I najzad, te noći smo trebali donijeti zahtjev za provođenje referenduma
11 za nezavisnost. I dok smo mi to sve radili na nivou državnog rukovodstva, oni su
12 ujutro plasirali na teren dokument Varijanta A, Varijanta B.

13 P: U redu. Želim da Vam skrenem pažnju na bilo koji drugi događaj koji
14 se odigrao, gospodine Kljuiću, a koji ste Vi protumačili kao priprema za rat,
15 dakle, pripremanje Srba za rat, a da su se u isto vreme vodili razgovori između
16 različitih političkih stranaka o tome kako da se reši kriza u Bosni.

17 Da li su bosanski Srbi uspostavili paralelnu vlast, paralelne vladine
18 strukture, da li su osnovali sopstvenu Skupštinu?

19 O: Da.

20 P: A kad je reč o SDK, na primjer u Bosni. Da li su neke mere bile
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 preduzete u tom smislu, dakle, dok su se paralelno vodili razgovori da se reše
2 stvari u Bosni. Recite nam kakve su mere bile preduzete?

3 O: Pa, časni Sude, možda Vam nije poznato, ali u socijalizmu protok svih
4 transakcija novčanih bio je kroz jednu službu koja se skraćeno zvala SDK. Time
5 se održavala finansijska kontrola nad prometom. I jedno od put... od uputstava u
6 varijanti A i B je da se uzmu ta sredstva, da se zadrže materijalna sredstva na
7 onim teritorijama na kojima su Srba... Srbi većina. A što je najvažnije, sve
8 rezerve hrane u Bosni i Hercegovini i rezerve oružja, što nikako nije bilo
9 slučajno, bile su na ekskluzivno srpskim prostorima. Dakle, oni u tim pripremama
10 uzimaju od zajedničke svojine sve što se može uzet', ne samo da bi imali
11 koristoljublje vlastito, nego da bi onemogućili djelovanje drugih. I u cijelom
12 ovom procesu, ta materijalna gramzljivost i otimačina je bilo jedno od načela
13 njihove vlasti.

14 Kasnije će oni puštat' određene ljude na intervenciju ili međunarodne
15 zajednice ili pak dogovorom, ali svi ti ljudi koji su odlazili morali su sva
16 moja... sva svoja sredstva materijalna poklonit' srpskoj toj državi.

17 P: Pređimo sad na jednu drugu temu, a to je pitanje kojeg smo se maločas
18 dotakli, a to je da li je bilo moguće podeliti Bosnu na etničkim osnovama,
19 dakle, da li je bilo moguće podeliti zemlju između Srba, Hrvata i Muslimana? Vi
20 se nam maločas rekli da to nije bilo moguće. Da li ste imali sa gospodinom
21 Krajišnikom razgovore o tome? Da li ste to preneli gospodinu Krajišniku?

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Bilo je više tih razgovora. Jedan je od tih kapitalnih razgovora gdje
2 smo bili *tete-a-tete* jedan naspram drugog u Skupštini Bosne i Hercegovine u
3 njegovoj kancelariji, gdje smo mi nudili mirovno rješenje.

4 Odbijanje tog mirovnog rješenja imalo je samo jednu alternativu, a to je
5 rat. I ja Vam moram reći da je tragedija bosanskih Srba u tome što su oni imali
6 partnere za mir jer osim njih, nitko nije htio ratovati u Bosni i Hercegovini. S
7 druge strane, struktura Bosne i Hercegovine se ne može gledati tako grubo: Srbi
8 - Bošnjaci - Hrvati. Broj jedan, veliki broj ljudi koji nisu imali nacionalni
9 identitet ni naboje. Jedan broj ateista koji nisu naciju smatrali važnim
10 elementom, a najteže od svega je bilo to što smo imali nacionalno i vjerski
11 miješane brakove i ta djeca iz tih brakova pogotovo nisu se mogle... mogla
12 odrediti prema jednom identitetu. To se najbolje vidi po njihovim imenima,
13 znate. Djeca iz mješovitih brakova uzimali su neutralna imena koja nisu bila
14 simboli nacionalnog pripadanja.

15 S druge strane izmiješanost stanovništva bila je takva da ste vi u
16 jednom neoderu, recimo, imali 80 muslimanskih obitelji, 50 srpskih, 20
17 katoličkih, 2 Židova. I niko nije pristajao na to, recimo, da napusti Sarajevo i
18 da ide negdje u neko selo koje pripada njegovom nacionalnom korpusu. Osim toga,
19 i građanske partije koje su imale 18% u izbornom rezultatu -

20 P: Gospodine Kljuiću, prekinut ću Vas na čas. Moje pitanje je bilo

21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 sledeće: da li ste rekli gospodinu Krajišniku da nije moguće podeliti Bosnu na
2 etničkim osnovama?

3 O: /prevod engleskog transkripta: "Jesam, ne"/ samo gospodinu
4 Krajišniku, svima sam govorio. I ne samo ja više puta. To je... to je bilo
5 nemoguće i zamislit'.

6 P: Kakva je bila reakcija gospodina Krajišnika na to?

7 O: Ja sam ranije rekao kako su nastupali Krajišnik, a kako Karadžić.
8 Krajišnik nije imao potrebe puno da govori kad je Karadžić govorio sve ono što
9 oni zajednički misle. Karadžić je kao lider prijetio; *by the way*, gospodin
10 Krajišnik nikad nikom nije prijetio.

11 Ali kad je Karadžić održao govor u Skupštini kao predsjedavajući,
12 gospodin Krajišnik nije prekinuo ili poslije rekao: "Ovo što govori, ovo nije
13 normalno, nije u redu", i tako dalje.

14 P: Moje pitanje je, ponavljam, kada ste Vi gospodinu Krajišniku rekli da
15 je nemoguće podeliti Bosnu na etničkim osnovama, kakva je bila njegova reakcija
16 na to kada ste mu Vi to izneli?

17 O: /prevod engleskog transkripta: "On je šu..."/ "...tio, a Karadžić je
18 rekao: "Mi ćemo uradit' to što ćemo uraditi, međunarodna zajednica će priznat'
19 snagu jačeg".

20 P: Koliko često ste Vi rekli i upozorili Krajišnika i Karadžića da je
21 nemoguće podeliti Bosnu na etničkim osnovama?

22 O: Molim Vas, pa to više nije pitanje spoznaje. Jednom ili sto puta
23 rekli takvu stvar! To su velike stvari koje se ne mogu zaboraviti.

24 S druge strane ja Vam moram reć', mi smo imali neke sastanke, svi
25 zajedničkih institucija. Recimo, Predsjedništvo, Skupština i Vlada jer smo
26 željeli da raspravljamo otvorena pitanja. Međutim, otvorena pitanja se nisu

27
28
29
30

1 mogla parlamentarnim putem razriješiti zbog njihovih ultimatumama.

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Svedoče, pitanje je bilo jednostavno
3 koliko često - da li je to bilo 10, 50 puta ili pak sto puta. To je jednostavno
4 rečeno bilo pitanje. Da li sam Vas ispravno razumeo da je to bilo u mnogo
5 navrata jer ste rekli na jednom mestu u odgovoru da je to bilo rečeno "stotinu
6 puta". Da li sam Vas ispravno razumeo kada ste to rekli?

7 SVEDOK: /prevod engleskog transkripta: "Ne znam da li Vam ovo.../ nešto
8 znači. To je bilo više puta. Ja nisam brojao, al' to je bio imperativ našeg
9 svakodnevnog života - ukazati, reći: "Nemojte silom, nemojte rat, nemojte,
10 nastradati ćemo", i tako dalje.

11 G. STEWART: [simultani prevod] Mogu li samo da kažem da imamo dve ili
12 tri stvari za koje mi neće trebati više od 5 minuta, ali mislio sam da bi trebao
13 to da kažem Pretresnom veću kako biste imali na umu vreme.

14 G. HARMON: [simultani prevod] Želeo sam da saslušamo još jedan
15 presretnuti razgovor koji traje nešto više od šest minuta jer sam mislio da
16 imamo još 10 minuta.

17 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da li sad želite da postavite neka
18 pitanja svedoku?

19 G. HARMON: [simultani prevod] Pa to je onaj presretnuti razgovor koji
20 jutros nismo mogli da saslušamo.

21 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Oklevam jer ako možemo sada da ga
22 saslušamo, to bi onda pokazalo da nemamo nikakve tehničke probleme makar s tim u
23 vezi, tako da ukoliko se prevodioci i tehničari slažu, a imajući na umu da smo
24
25
26
27
28
29
30

1 ranije počeli sa radom sa poslednjim delom današnjeg rada, pokušajte gospodine
2 Harmon da dobijete što je konkretnije moguće odgovore.

3 G. HARMON: [simultani prevod]

4 P: Mi smo bili, gospodine Kljuiću, prekinuti zbog tehničkih problema i
5 sad ću Vam predočiti kontekst ovog konkretnog presretnutog razgovora. Govorili
6 smo o stanovištu rukovodstva bosanskih Srba u pogledu Srba koji nisu bili
7 pristalice platforme SDS-a. Ja bih sada želeo da Vi čujete sledeći presretnuti
8 razgovor.

9 G. HARMON: [simultani prevod] To je, časni Sude, u tabulatoru 31472.

10 G. STEWART: [simultani prevod] Koji je to datum, molim? Odnosno,
11 gospodine Harmon, koji je to datum?

12 G. HARMON: [simultani prevod] 26. jun 1992.

13 G. STEWART: [simultani prevod] Hvala.

14 [sluša se zvučni snimak]

15 "Mandić Momčilo: Halo.

16 Miljana: Halo, dobar dan, ministre, kako ste?

17 Mandić Momčilo: /nerazgovetno/

18 Miljana: Samo trenutak /nerazgovetno/

19 Krajišnik Momčilo: Halo, da?

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Mandić Momčilo: Halo, da, da.
2 Krajišnik Momčilo: Mandić.
3 Mandić Momčilo: Molim!
4 Krajišnik Momčilo: Pa dobro, jeste Vi izdajica ko i ostali?
5 Mandić Momčilo: Bože sačuvaj!
6 Miljana: Halo, ministre, nešto je prekinulo.
7 Mandić Momčilo: Kod Vas /nerazgovetno/
8 Miljana: /prevod engleskog transkripta: "Moguće"./
9 Krajišnik Momčilo: Halo!
10 Mandić Momčilo: Da.
11 Krajišnik Momčilo: Momo!
12 Mandić Momčilo: Molim
13 Krajišnik Momčilo: /nerazgovetno/
14 Mandić Momčilo: Vjerovatno kod Vas nešto.
15 Krajišnik Momčilo: Ja sam tebi rekô i ti isto /?odmah/ /nerazgovetno/
16 Mandić Momčilo: Bože sačuvaj!
17 Krajišnik Momčilo: Ne bi ni to nikad radio. Momo, kako ide, reci?
18 Mandić Momčilo: Pa ne znam. Nisam upućen dole u taj donji dio
19 najglavnije, a za ovo ovdje, je dobro.
20 Krajišnik Momčilo: /nerazgovetno/
21 Mandić Momčilo: Nikako. To ne znam.
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Krajišnik Momčilo: A...a, bruka! Bruka! Dobro, Momo, dvije stvari...
2 ovaj... ja sam tražio u stvari da li je Stanišić tu da vidim šta je s ovim jer
3 ovo je... znači nije ispoštovano ono što smo se dogovorili. Danas je dan,
4 /?polu/ ovaj... prilika i sutra je gotovo. Veliki nam je problem kod Alije
5 /nerazgovetno/ završeno, to je... strašno je... s današnjim danom završavamo
6 sve, znaš.

7 Mandić Momčilo: Šta je ovo, lupa se nešto?

8 Krajišnik Momčilo: Ha?

9 Mandić Momčilo: Čujete da lupaju.

10 Krajišnik Momčilo: Ja to je /nerazgovetno/, al' nije gotovo još. Drugo,
11 nisi /nerazgovetno/ što sam pričao?

12 Mandić Momčilo: Ja.

13 Krajišnik Momčilo: Jesi.

14 Mandić Momčilo: Otišo je pre sat na Vrbanju.

15 Krajišnik Momčilo: Ajd' fala Bogu, nek'.

16 Mandić Momčilo: Karamehmedović, otišo je.

17 Krajišnik Momčilo: E, drugo da te pitam, molim te, reci mi
18 /nerazgovetno/ Savića Miloša pošto mu je brat to /nerazgovetno/.

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1   Mandić Momčilo: Evo, ja sam stavio na spisak, predsjedniče, to /?kad/
2 prva razmjena bude, sve ćemo završiti.

3   Krajišnik Momčilo: A ti tamo moraš računati /nerazgovetno/, imaš li
4 kakve veze?

5   Mandić Momčilo: Ima ovaj Vuković, omladinac, /?crveni/, koji nas
6 kritikuje jer mi ovaj... imam 400 zatvorenika, ovih, znate.

7   Krajišnik Momčilo: Kol'ko ih je?

8   Mandić Momčilo: 400 imam.

9   Krajišnik Momčilo: A ko kritikuje?

10   Mandić Momčilo: Ma ovaj Vuković Flip, omladinac, student. Kaže: "Vi to
11 čistite", međutim, ovaj -

12   Krajišnik Momčilo: Vuković Flip, to je onaj komunist... komunistički?

13   Mandić Momčilo: Je /glasovi se preklapaju/

14   Krajišnik Momčilo: I šta hoće on?

15   Mandić Momčilo: On je predsjednik te komisije za razmjenu.

16   Krajišnik Momčilo: Njihove?

17   Mandić Momčilo: Da.

18   Krajišnik Momčilo: I šta hoće?

19   Mandić Momčilo: Ratnih zarobljenika. Ne, oni su /?neinteresantni/ za
20 njih. Malo koji /nerazgovetno/ jedinice, njih interesuje municija i...i meso. I
21 mi sad te žene i te ljude, šta ćemo, puštamo na Vrbanju, nek idu svom narodu;

22

23

24

25

26

27

28

29

30

- 1 kaže: Vi to čist... etničko čišćenje, kaže vršite.
- 2 Krajišnik Momčilo: On /?vrši/?
- 3 Mandić Momčilo: Reko ovde. Jebaću mu majku...
- 4 Krajišnik Momčilo: A gde je on sada?
- 5 Mandić Momčilo: /?Evo ga/ ovde negde. Ne znam /nerazgovetno/
- 6 Krajišnik Momčilo: Kod njih. A znači, njihov je on?
- 7 Mandić Momčilo: Da, da, da, da.
- 8 Krajišnik Momčilo: Bože sve sama izdajica.
- 9 Mandić Momčilo: Da, da.
- 10 Krajišnik Momčilo: Dobro, Momo, vidi, molim te ak' budeš mogao
- 11 /nerazgovetno/ volio bih da čovjeku pomogneš da /nerazgovetno/.
- 12 Mandić Momčilo: Ama evo, prva razmjena i ja ću to završit'.
- 13 Krajišnik Momčilo: Dobro, Momo.
- 14 Mandić Momčilo: A je l' onaj čovjek otišao?
- 15 Krajišnik Momčilo: Momo, da te pitam nešto.
- 16 Mandić Momčilo: Da.
- 17 Krajišnik Momčilo: Koga da mi imenujemo za, ovoga, za republičkog
- 18 tužilac/ioca/?
- 19 Mandić Momčilo: Avlijaš Slobodana.
- 20 Krajišnik Momčilo: Avlijaš Slobodan?
- 21 Mandić Momčilo: Da.
- 22 Krajišnik Momčilo: A je l' to paše?
- 23 Mandić Momčilo: Ma jeste, predsjedniče, evo, ovaj... čovjek je zna sve
- 24 odavde.
- 25 Krajišnik Momčilo: Znam ja njega.
- 26 Mandić Momčilo: Znae Vi njega.
- 27 Krajišnik Momčilo: Dobro, ako je on /nerazgovetno/ za tužitelja...
- 28 sudija /nerazgovetno/...
- 29
- 30

1 Mandić Momčilo: On je bio, međutim, on je /nerazgovetno/ u ministarstvu.
2 Međutim, on je /nerazgovetno/ i sposoban, zna tih ljudi i...i dosta i ovaj...
3 ne drži ga mjesto /nerazgovetno/.

4 Krajišnik Momčilo: Ovaj Slobodan, ovaj... ne može.

5 Mandić Momčilo: Ma kakav Kovač Slobodan!

6 Krajišnik Momčilo: Pripremi ti taj predlog pa nek' ide ovde.

7 Mandić Momčilo: Dogovoreno!

8 Krajišnik Momčilo: Ajd'...

9 Mandić Momčilo: Ej...

10 Krajišnik Momčilo: Ajd' ak' hoćeš nemam stvarno pri /?sebi/...

11 Slušaj, ako ti kažeš... dobro daćeš telefaks odma' daš, daš telefon,
12 odmah daš.

13 Mandić Momčilo: /smije se/

14 Krajišnik Momčilo: Moraću to /?propustit'/ s ovog telefaksa stvarno
15 pošto...

16 Mandić Momčilo: Nemojte mi, /nerazgovetno/ evo škrbe ovdje i...i...i. Ja
17 ne znam šta ću s njim.

18 Krajišnik Momčilo: Nemojte vi sad u akciju po, ovaj... terenu...

19 Mandić Momčilo: A ne, ne, ne, ne, ne. Predsjedniče, šta ćemo?! Bolan,
20 evo, dajte, molim Vas, uputite povjerenika u Kasindol tamo ovi, ova dva-tri
21 čovjeka /nerazgovetno/. Evo, narod mi došao /nerazgovetno/ doktor Avramović iz

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Kasindola, nitko nikad nije zvao prije. On je zaherio tamo, doktore.
2 /nerazgovetno/
3 Krajišnik Momčilo: Ko je taj?
4 Mandić Momčilo: U Kasindol bolnicu.
5 Krajišnik Momčilo: A ko su ti ljudi? Kog je to -
6 Mandić Momčilo: Iz mjesne zajednice Kasindol, krizni štab.
7 Krajišnik Momčilo: Ali je l' to opština? Koja je to?
8 Mandić Momčilo: /nerazgovetno/ Mjesna zajednica Ilidža. Ov... Ilidža je
9 opština, mjesna zajednica je Kasindol.
10 Krajišnik Momčilo: A šta onda, imaju povjerenstvo za Ilidžu
11 /nerazgovetno/?
12 Mandić Momčilo: Nema tu, ne znam koji /nerazgovetno/ Evo, došo mi je ovi
13 doktor i direktor ovdje. Oni stavili neku Divljan Sonju mjesto ovoga direktora.
14 Krajišnik Momčilo: A /nerazgovetno/ to oni mogu raditi?
15 Mandić Momčilo: Krizni štab mjesne zajednice Kasindol, postavio.
16 Krajišnik Momčilo: Da l da...
17 Mandić Momčilo: /nerazgovetno/ Popović, /?Krunić/ i blagajnicu da svi
18 izvrše uvid, da oni vide kako se raspoređuje lični dohodak i ulaz opet...
19 Krajišnik Momčilo: Sad ću ja zvat' Prstojevića da on odmah nekog pošalje
20 gore pošto ima krizni štab Ilidža, to je Ilidža, je l'...
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1   Mandić Momčilo: To je bruka, predsjedniče.

2   Krajišnik Momčilo: Saću ja odmah Momo /nerazgovetno/ Radu on to... da to

3 saniraju.

4   Mandić Momčilo: Pa oni su u istim, istim...

5   Krajišnik Momčilo: Ajde ti nešto, ako on ne uradi, /nerazgovetno/

6   Mandić Momčilo: Oni su sa tim Prstojevićem u nekom talu, švercuju nešto.

7   Krajišnik Momčilo: Ne može on radit' na svoju ruku ništa. Ima to

8 povjereništvo /?jer su/ pravi ljudi u povereništvu Ilidže, znaš. Nisu više oni

9 stari.

10   Mandić Momčilo: Ma evo, doktore, /prevod engleskog transkripta: "oni

11 došli i kukaju i plaču"./

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

ponedeljak, 27.09.2004.

Predmet br. IT-00-39-T

Ovaj transkript je izrađen na osnovu zvaničnog zvučnog zapisa na jeziku regiona načinjenog tokom sudskog postupka, poštujući *verbatim* pravilo (doslovan zapis, od riječi do riječi). Kako su na suđenju korišteni bosanski, hrvatski i srpski jezik (B/H/S), ovisno o originalnom govorniku odnosno prevodiocu, tako su sva tri jezika zastupljena i u transkriptu. Ukoliko se govornik na suđenju služio nekim drugim jezikom osim navedenih, zapisan je simultani prijevod prevodioca na B/H/S. Članom 33 Statuta Međunarodnog suda utvrđeno je da su radni jezici Međunarodnog suda engleski i francuski. U slučaju razlike između ovog transkripta i verzije na engleskom ili francuskom jeziku, verzija transkripta na radnom jeziku bit će mjerodavni dokument. Numeracija stranica transkripta je u potpunosti uskladena sa transkriptom na engleskom jeziku.

1 Krajišnik Momčilo: Ti reci njima da će bit' to /?sređeno/
2 Mandić Momčilo: Zato što ih ne slušaju. Tri dana im nisu dali komad
3 hljeba da jedu.
4 Krajišnik Momčilo: Ko?
5 Mandić Momčilo: Ovi iz mjesne zajednice jer /?ne daju/ da ide direktno u
6 bolnicu Kasindol pomoć, čovječe, preko njih. Onda oni njima obustavljaju, pa im
7 puste malo, pa to je bruka! Te bi ljude pohapsit, predsjedniče.
8 Krajišnik Momčilo: Saću ja naći Dragana Kalinića, on je /nerazgovetno/
9 Mandić Momčilo: Dajte, molim Vas, doktore, evo pet ljudi mi sjedi, evo,
10 preko puta mene, ovaj... gledaju u mene i -
11 Krajišnik Momčilo: Momo,... /nerazgovetno/
12 Mandić Momčilo: Dobro, predsjedniče.
13 Krajišnik Momčilo: Takvog ministra nema na /nerazgovetno/.
14 Mandić Momčilo: Dajte, molim Vas da nam taj kadar ne rasipaju.
15 Krajišnik Momčilo: Hoćemo.
16 Mandić Momčilo: Hvala Vam puno, živjeli."

17 [Kraj zvučnog snimka]

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 G. HARMON: [simultani prevod]
2 P: Gospodine Kljuiću, u ovom presretnutom razgovoru -
3 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Nismo još čuli prevod u potpunosti.
4 Izvolite.
5 G. HARMON: [simultani prevod] Izvinjavam se. Molim da prevodioci
6 nastave.
7 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, najprije zbog
8 zapisnika moramo da imamo prevod na engleski u potpunosti. Mislim da smo
9 završili kada smo govorili o Koviljki Popović, ako se ne varam. Pitam
10 prevodioce-
11 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, izvolite.
12 G. HARMON: [simultani prevod]
13 P: Gospodine Kljuiću, s obzirom na ono o čemu ste maločas govorili,
14 dakle, o stavu gospodina Karadžića, gospodina Krajišnika i drugih osoba prema
15 nesrbima koji nisu sledili platformu SDS-a, molim Vas da nam prokomentarišete
16 ovaj presretnuti razgovor imajući na umu to što je prethodno bilo rečeno.
17 O: Pa ovdje se vidi drastična kvalifikacija onog ko nije na njihovoj
18 liniji, mada je ovdje pogreška o identifikaciji Filipa Vukovića. On jest
19 komunista, ali nije Srbin, on je slučajno bio Hrvat.
20 Ovdje se vidi da su oni nama slali žene i djece /sic/, što je također
21 rezultat etničkog čišćenja. Ali, ako hoćete, ovdje se i vidi da je gospodin
22 Krajišnik bio involviran u mnoge probleme, počev od razmjene sa Muslimanima.
23 Jer, ovaj Karamehmedović je poslan u Sarajevo, a iz Sarajeva se traže neki
24 ljudi kao što je taj Savić, i ne znam kako se zvao.
25 Još jedan detalj: bolnica u Kasindolu je jedno malo mjesto, Kasindol, u
26 kojoj ima neki lokalni problem i nije prirodno da se u njega uključuje
27 predsjednik Skupštine, al' tako je bilo.
28 G. HARMON: [simultani prevod] Časni Sude, nemam više pitanja za sada.
29 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Kljuiću, ovime je za danas
30

1 završeno ovo suđenje i nastavljamo sutra ujutro u devet sati i to u ovoj istoj
2 sudnici. Samo ćemo provjeriti jesmo li ponovo sutra u ovoj istoj sudnici. Ja
3 vam moram dati upute da ni s kim ne razgovarate o iskazu koji ste do sada dali
4 ili koji ćete još davati.

5 A isto tako Vas konkretno molim za sutra. Pažljivo slušajte srž pitanja
6 jer ja jako dobro znam da Vi nama možete ispričati daleko više od onoga što se
7 Vas samo pita da kažete. Ali, znate, moramo se držati uglavnom pitanja, pa Vas
8 zato molimo da na to posvetite pozornost. Sada možete otići.

9 Gospođu poslužiteljice, izvedite svjedoka iz sudnice.

10 [Svedok se povlači]

11 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Stewart, izvolite.

12 G. STEWART: [simultani prevod] Prvo, časni Sude, ja sam tražio da se
13 gospodinu Krajišniku dâ, ne znam da li je to traka ili kompakt-disk, ali bilo bi
14 dobro da gospodin Krajišnik danas popodne dobije audio snimku današnjeg suđenja
15 na B/H/S-u tako da može pregledati svjedočenje gospodina Kljuića danas i ono što
16 je on rekao u vezi s presretnutim razgovorima, i tako dalje.

17 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Koliko ja znam, gospodine Stewart, ako
18 je on tu pet sati onda treba pet sati da se to prebaci na drugi medij, tako da
19 ne znam može li se to napraviti do večeras, ali u svakom slučaju ne prije sedam
20 sati zato što je on bio u sudnici pet sati.

21 G. STEWART: [simultani prevod] Pa večeras u sedam nije idealno, ali

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 svakako je bolje nego nikada. No, svakako, to će biti negdje sat vremena prije
2 nego što se gospodin Krajišnik vrati i ako ostavimo nešto večeri za to onda.

3 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Dobro. Mi ćemo dati sve od sebe, a Vi
4 molim Vas budite u kontaktu s Tajništvom da vidimo što se može učiniti, a što
5 ne. Jer, koliko ja shvaćam -

6 G. STEWART: [simultani prevod] Hvala. Druga stvar, časni Sude. Mi smo
7 jutros dobili popis od tužitelja u kojem se spominje kompakt-disk sa
8 transkriptima čija je autentičnost potvrđena. Mi nismo to dobili, ali se pitam
9 da li bismo mogli dobiti taj kompakt-disk ili priliku da ga presnimimo jer bi
10 nam to pomoglo. Naime, on po svemu sudeći, postoji zato što je naveden na ovome
11 popisu.

12 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Harmon, dakle, imamo kompakt-
13 disk na listi i da li on stoji na raspolaganju Obrani?

14 G. HARMON: [simultani prevod] Na koji popis misli kolega tako da mogu
15 odgovoriti?

16 G. STEWART: [simultani prevod] To je popis od jutros, lista od 26.
17 oktobra u vezi sa tužiteljevim dokumentima.

18 G. HARMON: [simultani prevod] Mi smo Vam dali jako puno popisa, zato me
19 zanimalo -

20 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Broj 2 na ovom popisu je kompakt-disk na
21 kojem se nalaze transkripti s potvrđenom autentičnošću.

22 G. STEWART: [simultani prevod] Ja se pozivam na listu koju smo dobili
23 jutros. Meni je jako žao što nisam dovoljno konkretno rekao o kojem se popisu

24

25

26

27

28

29

30

1 radi.

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Radi se o popisu koji je vezan za
3 svjedočenje gospodina Kljuića.

4 G. HARMON: [simultani prevod] Upravo su me obavijestili da ćemo to
5 pripremiti i dostaviti Obrani danas popodne.

6 G. STEWART: [simultani prevod] U redu, hvala. Ne bih htio pretjerivati,
7 ali možete li nam kazati kada bi to moglo biti otprilike.

8 G. HARMON: [simultani prevod] Ja te podatke nemam sada na raspolaganju,
9 javiti ću Vam se čim budem mogao.

10 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Recimo da treba tri puta onoliko vremena
11 koliko treba za snimanje kompakt diska.

12 G. STEWART: [simultani prevod] Pa bilo bi dobro da to dobijemo do četiri
13 sata. To bi bilo zadovoljavajuće. I daje dosta vremena.

14 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Hvala.

15 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, i zadnja stvar. Vi ste
16 prošloga tjedna donijeli odluku u vezi s pitanjem zatvorenih sjednica i ja ću
17 paziti što govorim s tim u vezi i na otvorenoj sjednici. No, ovo je zadnji dan
18 kada možemo temeljem Pravila 73(B) zatražiti certifikat. Mi ćemo imati, zapravo,
19 praktični problem sljedećih par sati zato što nećemo imati printere i kompjuter
20 na raspolaganju.

21 To je dosta loš dan za tehnološke stvari, ali ja bih htio sada

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

Prazna stranica od 6161 do 6113 umetnuta radi usklađivanja numeracije.

ponedeljak, 27.09.2004.

Predmet br. IT-00-39-T

Ovaj transkript je izrađen na osnovu zvaničnog zvučnog zapisa na jeziku regiona načinjenog tokom sudskog postupka, poštujući *verbatim* pravilo (doslovan zapis, od riječi do riječi). Kako su na suđenju korišteni bosanski, hrvatski i srpski jezik (B/H/S), ovisno o originalnom govorniku odnosno prevodiocu, tako su sva tri jezika zastupljena i u transkriptu. Ukoliko se govornik na suđenju služio nekim drugim jezikom osim navedenih, zapisan je simultani prijevod prevodioca na B/H/S. Članom 33 Statuta Međunarodnog suda utvrđeno je da su radni jezici Međunarodnog suda engleski i francuski. U slučaju razlike između ovog transkripta i verzije na engleskom ili francuskom jeziku, verzija transkripta na radnom jeziku bit će mjerodavni dokument. Numeracija stranica transkripta je u potpunosti usklađena sa transkriptom na engleskom jeziku.

1 iznijeti naš zahtjev zato što je stvarno to osnova za taj certifikat.

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Ali onda bi trebali prijeći na privatnu
3 sjednicu.

4 G. STEWART: [simultani prevod] Ne, ja neću identificirati svjedoka. Radi
5 se o načelnoj stvari. Naprosto, radi se o sljedećem. U svojoj odluci koja je
6 donesena na otvorenoj sjednici ste rekli da Obrana izgleda je krivo shvatila da
7 Vijeće želi vidjeti izvorni dokaz kao objektivni faktor prije no što može dati
8 mišljenje. To nismo mi mislili, časni Sude. Mi smo zapravo rekli da je se
9 pogriješilo u jednom temeljnom načelu, to jest da Vijeće traži dovoljno dokaznog
10 materijala da se uvjeri da postoji osnova za objektivnu opasnost.

11 Časni Sude, naravno, Vi se s time nećete složiti, ali mi razgovaramo o
12 žalbi i možda bi se s nama moglo složiti Žalbeno vijeće. A ono što mi nismo
13 rekli, mi smo, naime spomenuli to sada, ali smo rekli da Raspravno vijeće nije u
14 pravu jer nam nije dopušteno da nastavimo to istraživati da se vidi da li /?je/
15 stav Tužiteljstva *prima facie* i da li je Tužiteljstvo zadovoljilo prag
16 uspostavljanja postojanja objektivne opasnosti, a to bi se moglo neutralizirati
17 daljim ispitivanjem. I mi tvrdimo, časni Sude, uz dužno poštovanje, da je bilo
18 nerazumno zato što smo bili zaustavljeni i što nismo mogli reći da je stvar sa

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 svjedocima da se vidi da li njihova svjedočenja ukupno mogu zapravo ići u prilog
2 uplitanju sa *prima facie* pravom optuženoga da se suđenje obavlja javno te da se
3 na tom pitanju radi i radi se o važnoj stvari gdje trebamo tražiti smjernice
4 Žalbenoga vijeća.

5 A pitanje je ovdje načelno, iako je Vaš stav kakav je i po definiciji Vi
6 se ne slažete sa mojim zahtjevom zato što ste već donijeli odluku, ali smatram
7 da bi Žalbeno vijeće moglo donijeti odluku drugačiju. Radi se o prilično važnome
8 stavu i mislim da je od pravne relevantnosti i da se napreduje na suđenju
9 ukoliko nešto što je trebalo raditi na zatvorenoj sjednici se radi na otvorenoj
10 sjednici zbog odluke Žalbenoga vijeća.

11 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Dobro, ja sam razumio, radi se o
12 usmenome zahtjevu za certifikat.

13 G. STEWART: [simultani prevod] Da, temeljem Pravila 73(B).

14 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da, ali Pravilo 73(C) kaže da se zahtjev
15 mora podnijeti u roku od sedam dana, što u najmanju ruku sugerira da mora
16 postojati i pisani podnesak. No ako će Vam to pomoći, ja znam da ste nam Vi
17 ukratko to već objasnili i možda na osnovi tog objašnjenja.

18 G. STEWART: [simultani prevod] Da, i mislim, časni Sude, da Vi, naravno,

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 imate općenite ovlasti da taj zahtjev riješite.

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Na osnovu Vašega objašnjenja dobivate
3 još jedan dan za podnošenje pisanog zahtjeva za tu potvrdu.

4 G. STEWART: [simultani prevod] Hvala, časni Sude.

5 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Gospodine Krajišnik, da li se i Vi
6 želite obratiti Sudskom vijeću?

7 OPTUŽENI: /nečujno/

8 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Izgleda da je odgovor potvrđan.

9 OPTUŽENI: Pa ja bi samo hteo da kažem nekol'ke rečenice u vezi ovog
10 svedoka, a vezano je za ovaj materijal koji sam dobio.

11 Ovo je mali broj svjedoka koje ja poznajem i koji mogu doprinijeti
12 svojim radom mojoj odbrani. Ja nisam dobio nikakav materijal osim jedne pisane
13 izjave niti imam presretnute razgovore ni bilo šta drugo i vrlo pasivno se
14 posmatra, pasivno učestvujem. Ja bi volio da mi se omogući da učestvujem jer
15 ovaj svjedok je pomiješao i godine pomiješao je i datume, pomiješao je i
16 susrete. I ja bih htjeo da mom advokatu to kažem da bi on mogao ovde da iznese.
17 Kvalifikacije koje daju vjerovatno Vi ćete ovde to razumeti, ali sam vrlo
18 nesrećan zbog toga što tužilac kaže: "Juče je to dao mojoj Odbrani." Juče je
19 bila nedelja i tehnički nije moguće da kontaktira sa mnom advokat prije posle
20 podne kad prođe s...svedočenje. Pogotovo bi bilo loše da on svjedoči samo danas,
21 pa Vas molim, gospodo sudije, da razumijete da je ovo ozbiljan predmet. Na kraju
22 ne trebate i vi razumjet', vi to znate bolje neg' ja, da mi se omoguće da ja

23

24

25

26

27

28

29

30

1 učestvujem i pomognem, pogotovo što je teška komunikacija između mene i moje
2 odbrane. Evo vid'te presretnute razgovore, sasvim je drukčija svrha, al' to ja
3 nemam tehničke mogućnosti da objasnim /nerazgovetno/.

4 I oprostite što se ja javljam, ja ne bi želio ništa da radim mimo
5 propisa, niti mimo Vaših pravila. A stvarno sam prisiljen zbog toga što je
6 ovakvo stanje u kome je potpuna konfuzija u ovim komunikacijama koje... koje ja
7 razumijem da imaju tehničkih problema /?al' ipak su to -/

8 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, mogu li ja reći? Ja nisam
9 znao da će gospodin Krajišnik uzeti riječ, ali moram kazati da ja u potpunosti
10 podržavam ono što je on rekao. Ja također sam imao na umu sinoć pregledati taj
11 dokument tako da mogu jutros obavijestiti Vijeće o tome kakav je zapravo
12 raspored u vezi s ovim materijalom zato što je ova situacija sasvim
13 nezadovoljavajuća.

14 No, časni Sude, ja ću nastojati riješiti ovo večeras. Gospodin Krajišnik
15 zapravo ima jednu stvar s kojom se ja ne slažem, a to je zapravo da je on dobio
16 neki materijal od nas još u petak, ali ne i ove transkripte, nije ih bilo preko
17 vikenda. Sve što znamo je da postoji 137 ili 138 presretnutih razgovora na
18 osnovi kojih je napravljen odabir. Dakle, mi ne želimo nagađati što će se tu
19 dogoditi; što će tu od toga biti.

20 No, časni Sude, doći ćemo do činjenica večeras tako da možemo pomoći
21 kako bismo mogli riješiti preostale teškoće.

22 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da, kao što je rečeno na početku ovoga
23 ročišta, Vijeće će blisko promatrati ispitivanje ovoga svjedoka i njegov razvoj.
24 Tako da sada nije bilo jedno od najlošijih ispitivanja, ali svakako ćemo imati
25 na umu sve što ste Vi rekli, kao i ono što je izjavio gospodin Krajišnik. A što

26

27

28

29

30

1 se tiče priprema i kao što sam već rekao, na kraju ćemo vidjeti kako možemo
2 riješiti teškoće do kojih je došlo.

3 G. HARMON: [simultani prevod] Ja bih samo htio reći jasno na zapisnik:
4 svi presretnuti razgovori, kako mi je rečeno, su predani Obrani još u mjesecu
5 junu ove godine. Zatim, časni Sude, i ja ću dobiti datum samo za petak.

6 G. STEWART: [simultani prevod] 2.000 komada, časni Sude.

7 G. HARMON: [simultani prevod] Da, veliki dio je dat 16. juna - je dato
8 otprilike 137, 16. septembra.

9 G. STEWART: [simultani prevod] 17-og.

10 G. HARMON: [simultani prevod] Imamo raspravu s tim u vezi, a i radi se o
11 jednom danu razlike. Dakle, 137 presretnutih razgovora koji su dostavljeni
12 Obrani kao mogući *pul* dokaznih predmeta. 24. septembra ja sam identificirao 21
13 dokazni predmet i o tome obavijestio Obranu. I zato što smo morali napraviti
14 prijevode komentara u vezi s preostalim 10 presretnutih razgovora koji čine dio
15 ovih tablica, tih 10 prijevoda je dovršeno i poslano Obrani, mislim, jučer
16 poslije podne. Dakle, to je jedan kraći historijat ovih presretnutih razgovora.

17 Ja sada nastojim još vidjeti jesu li transkripti predani Obrani u 6.
18 mjesecu i u skladu sa onim kakav bude rezultat pretrage ću Vas obavijestiti, ali
19 mislim da je bilo bitno kazati na zapisnik činjenice s tim u vezi.

20 G. STEWART: [simultani prevod] Časni Sude, vrlo rijetko strana u

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 postupku ovakvim opisom vremenskog rasporeda govori protiv sebe.

2 SUDIJA ORIE: [simultani prevod] Da. Ja shvaćam da svaka strana drugačije
3 ocjenjuje vrijeme, ali Vijeće bi se radije koncentriralo na to kako riješiti
4 problem zato što Vijeće otvoreno gleda i na teškoće Tužiteljstva, ali istodobno
5 i na teškoće s kojima se suočava Obrana i koje mora razriješiti. Da ne bismo
6 dodali još jednu teškoću, a ta bi bila da nam nestane traka na koje se snima
7 ovaj postupak, mi ćemo prekinuti raspravu do sutra ujutro.

8 A sudska tajnica će dati sve od sebe da pronađe traku, odnosno, audio
9 materijal sa današnje rasprave, da ga stavi na raspolaganje gospodinu
10 Krajišniku, a onda ćemo na kraju vidjeti kako teku daljnje pripreme i do kojih
11 će zaključaka to dovesti, kao i treba li tražiti konkretna rješenja za ovu
12 situaciju.

13 Nastavljamo sutra u 9h u istoj sudnici.

14 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Molim, ustanite.

15 ... Sjednica završena u 14.05h

16 Nastavak zakazan za utorak,

17 28.09.2004. u 09.00h.

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30